

Nieuwsbrief - EHRC Updates 2026-2

Nummer 2, 2026

Redactie: J.H. Gerards, H. Morre, J. Krommendijk, S. Lambrecht, P. Ölçer, B. Aarrass, L.E. Burgers, P. Cannoot, L.R. Glas, C. Mak, D.A.G. van Toor en C. Van de Graaf.

INHOUDSOPGAVE

Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0122JUD001008918 22-01-2026

Kaya t. België, EHRM 22 januari 2026, nr. 10089/18

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0122JUD003576723 22-01-2026

J.S. t. Slowakije, EHRM 22 januari 2026, nr. 35767/23

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0115JUD003499422 15-01-2026

R.M. t. Frankrijk, EHRM 15 januari 2026, nr. 34994/22

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0115JUD003270719 15-01-2026

Magherini e.a. t. Italië, EHRM 15 januari 2026, nr. 32707/19

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0115JUD001327820 15-01-2026

Biliński t. Polen, EHRM 15 januari 2026, nr. 13278/20

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0113JUD000353821 13-01-2026

Z. t. IJsland, EHRM 13 januari 2026, nr. 3538/21

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0113JUD000274621 13-01-2026

SIC – Sociedade Independente de Comunicacao, S.A. t. Portugal (nr. 2), EHRM 13 januari 2026, nr. 2746/21

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0113JUD005980919 13-01-2026

R.E. e.a. t. IJsland, EHRM 13 januari 2026, nr. 59809/19

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2026:0113JUD004338817 13-01-2026

Mladina D.D. Ljubljana t. Slovenië (nr. 2), EHRM 13 januari 2026, nr. 43388/17

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

[ECLI:CE:ECHR:2026:0113JUD004806119](#) 13-01-2026

İ.Ç. t. Turkije, EHRM 13 januari 2026, nr. 48061/19

Hof van Justitie van de Europese Unie

[Hof van Justitie van de Europese Unie, ECLI:EU:C:2026:42](#) 22-01-2026

Herchoski, HvJ EU 22 januari 2026, zaak C-902/24

[Hof van Justitie van de Europese Unie, ECLI:EU:C:2026:41](#) 22-01-2026

AK Dlhopolec e.a., HvJ EU 22 januari 2026, zaak C-590/24

[Hof van Justitie van de Europese Unie, ECLI:EU:C:2026:14](#) 15-01-2026

Imballaggi Piemontesi, HvJ EU 15 januari 2026, zaak C-588/24

Annotatie

[Italmoda Mariano Previti e.a. t. Nederland \(EHRM, 16395/18\) –](#)

[Naheffingsaanslagen btw zijn volgens het EHRM geen straf](#)

T.C. Gerverdinck

Annotatie

[Greenpeace Nordic e.a. t. Noorwegen \(EHRM, 34068/21\) en Fliegenschnee e.a. t. Oostenrijk \(EHRM, 40054/23\) – ‘Proceduralisering’ van de klimaatrechtspraak](#)

C. Heri

Annotatie

[Gondert t. Duitsland \(EHRM, 34701/21\) en De Simone t. Duitsland \(EHRM, 21853/23\) – Een goed verzoek tot het stellen van prejudiciële vragen verdient een goede motivering bij afwijzing](#)

V.H.Y. Huijts en J.I. Manenschijn

RECHTSPRAAK

AK Dlhopolec e.a., HvJ EU 22 januari 2026, zaak C-590/24

Aan een onderneming is een boete opgelegd omdat niet aan de controlevereisten was voldaan bij het registreren van de uiteindelijk begunstigde bij een contract in de publieke sector. Het HvJ EU overweegt dat de boete waarschijnlijk van strafrechtelijke aard is en dat de onderliggende wetgeving daarom in overeenstemming moet zijn met het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel. Dat beginsel vereist geen volledige duidelijkheid en laat enige ruimte voor rechterlijke uitleg. In dit geval lijkt hieraan te zijn voldaan. Een automatisch bepaalde boetehoogte is in strijd met het evenredigheidsbeginsel, al is het niet onredelijk als er een vaste maximum- en minimumboetehoogte is.

Slowaakse wetgeving vereist dat natuurlijke of rechtspersonen die overeenkomsten in de publieke sector willen sluiten en daarvoor financiële middelen ontvangen, worden ingeschreven in een register. Daarbij moet uit transparantieoverwegingen onder meer de uiteindelijk begunstigde worden vermeld. De identificatie van de uiteindelijk begunstigde moet door een onafhankelijk iemand (een notaris of advocaat) worden gecontroleerd. Omdat deze verplichting niet goed zou zijn nagekomen is aan een onderneming een boete opgelegd, net als aan de individuele bestuurders van deze onderneming. In de rechterlijke procedure daarover zijn verschillende vragen opgekomen. Voor zover relevant voor het Handvest is de vraag daarbij of art. 49 Hv en het evenredigheidsbeginsel, het legaliteitsbeginsel en het rechtszekerheidsbeginsel zich verzetten tegen het feit dat volgens de geldende wetgeving automatisch een boete van een bepaalde hoogte wordt opgelegd.

Het HvJ EU stelt voorop dat art. 49 Hv alleen van toepassing is als de opgelegde boete strafrechtelijk van aard is. Het is aan de nationale rechter om dat na te gaan. Daarbij moet deze rekening houden met het feit dat in de toepasselijke wetgeving de boete niet als strafrechtelijk wordt gekwalificeerd, maar wel is gebleken dat de boetes een doel hebben van

afschrikking en repressie (en niet van schadevergoeding) en de boetes kunnen oplopen tot een miljoen euro voor rechtspersonen en 100.000 euro voor natuurlijke personen. Het HvJ EU neemt daarom aan dat de boete waarschijnlijk van strafrechtelijke aard is.

Het in art. 49 Hv tot uitdrukking komende strafrechtelijke legaliteitsbeginsel vergt dat de wet een duidelijke omschrijving geeft van de strafbare feiten en de op te leggen straffen. Hierbij moet ook worden voldaan aan de eisen zoals die voortvloeien uit de rechtspraak van het EHRM over art. 7 EVRM. Daaruit blijkt dat volledige zekerheid en duidelijkheid niet kunnen worden vereist. Ook kan het lex-certabeginsel niet zo worden uitgelegd dat geleidelijke verfijning via rechterlijke uitleg niet mogelijk is. Hoewel het de taak van de nationale rechter is om voor de voorgelegde wetgeving te beoordelen of die aan de in de rechtspraak gestelde eisen voldoet, heeft het HvJ EU niet op voorhand de indruk dat de betrokkenen op basis van de voorgelegde wetgeving niet kunnen bepalen welk handelen of nalaten tot strafrechtelijke aansprakelijkheid kan leiden. Tot eenzelfde conclusie komt het ten aanzien van het rechtszekerheidsbeginsel.

Wat betreft het evenredigheidsvereiste van art. 49 lid 3 Hv benadrukt het HvJ EU dat dit vereiste ook in acht moet worden genomen bij het bepalen van de hoogte van een boete. Dat betekent dat de strengheid van de boete in verhouding moet staan tot de ernst van de strafbare feiten en dat de sancties een reële afschrikkende werking moeten hebben. Daarbij is het op zichzelf niet problematisch als er een in de wet vastgelegde boven- en ondergrens is, zolang daartussen maar differentiatie mogelijk is. Een automatisme bij het opleggen van een bepaalde boetehoogte is niet in overeenstemming met het evenredigheidsbeginsel, aangezien een autoriteit dan niet de mogelijkheid heeft om het bedrag van de geldboete aan te passen aan de ernst van de inbreuk. In het voorliggende geval kan bijvoorbeeld geen rekening worden gehouden met het feit dat de in het register opgenomen informatie over de uiteindelijk begunstigde wel juist is, al waren er onregelmatigheden bij de controle van die informatie. Weliswaar blijkt uit de wetgeving dat dat soort gegevens wel kan worden betrokken bij het opleggen van de boete, maar de nationale rechter moet nagaan of dat in de praktijk ook echt kan en gebeurt.

Instantie: Hof van Justitie van de Europese Unie

Datum uitspraak: 22-01-2026

ECLI: ECLI:EU:C:2026:41

Zaaknummer: C-590/24

Wetsartikelen: EVRM art. 7, Hv art. 49 en Rl 2014/23

RECHTSPRAAK

Biliński t. Polen, EHRM 15 januari 2026, nr. 13278/20

Biliński is een Poolse strafrechter die verschillende uitspraken heeft gedaan waarop politici van de regeringspartijen kritiek hadden. Op zeker moment is de strafkamer waar hij werkte opgeheven en is hij onvrijwillig overgeplaatst naar de familiekamer. Daartegen kon Biliński alleen beroep instellen bij de Hoge Raad van Justitie (NCJ). Het EHRM benadrukt dat de waarborg van toegang tot een onafhankelijk en onpartijdig gerecht ook geldt bij overplaatsingsbeslissingen binnen één gerecht. Het heeft eerder al geoordeeld dat de NCJ niet als zo'n onafhankelijk en onpartijdig gerecht kan worden aangemerkt. Art. 6 lid 1 EVRM is dan ook geschonden.

Klager is in 2016 benoemd tot rechter in een strafkamer van een rechtbank in Warschau, waar hij uitsluitend belast was met de afhandeling van bestuursstrafrechtelijke zaken. Hij deed daarbij uitspraken die de nodige aandacht trokken in de media en waarvoor hij publiekelijk werd bekritiseerd door politici van de regeringspartij. In 2019 werd de kamer waar klager werkte opgeheven. Twee maanden later besloot de president van de rechtbank hem eerst over te plaatsen naar een andere strafkamer, en enkele dagen later volgde het besluit dat hij naar de familiekamer zou worden overgeplaatst. Daarvoor gaf de rechtbankpresident geen redenen. Hoewel de overplaatsingsbeslissingen in beroep werden vernietigd, werd de overplaatsing bevestigd door de Hoge Raad van Justitie (NCJ).

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat zijn zaak niet is beoordeeld door een onafhankelijk en onpartijdig gerecht in de zin van art. 6 lid 1 EVRM. De vereisten van toegang tot een onafhankelijke en onpartijdige rechter gelden volgens het Hof ook bij onvrijwillige overplaatsingen binnen hetzelfde gerecht. De president van de rechtbank had geen volledige discretie om klager tegen zijn zin over te plaatsen en moest bovendien redenen voor zo'n besluit geven. In dit geval was er zeker reden voor klager om aan te nemen dat enige willekeur

en subjectiviteit een rol speelden bij deze beslissing, nu er al eerder politieke kritiek was gegeven op klagers uitspraken en de overplaatsing vorm kreeg zonder de normale procedure daarvoor te volgen. Dit betekent dat art. 6 EVRM in dit geval van toepassing is en klager dus recht had op toetsing van de overplaatsingsbeslissing door een onafhankelijk en onpartijdig gerecht. Het Hof heeft er eerder al op gewezen dat de NJC niet als zodanig kan worden aangemerkt omdat deze instelling door problemen rondom de benoeming van de leden niet aan de vereisten voldoet van art. 6 EVRM. Zeker nu er geen beroep mogelijk is tegen beslissingen van de NCJ betekent dit dat art. 6 lid 1 EVRM is geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 15-01-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0115JUD001327820

Zaaknummer: 13278/20

Wetsartikelen: EVRM art. 6 lid 1

RECHTSPRAAK

Herchoski, HvJ EU 22 januari 2026, zaak C-902/24

RM en EM hebben een hypothecaire lening afgesloten met de bank SBP. Zij hebben later tegen SBP geprocedeerd omdat een beding van de hypotheekovereenkomst oneerlijk zou zijn. SBP heeft daarbij een exceptie van verrekening ingeroepen om te verzekeren dat het verschaft kapitaal bij ongeldigverklaring zou worden terugbetaald. Het HvJ EU acht zo'n procedurele verrekeningsmogelijkheid niet onredelijk. Deze sluit aan bij het beginsel van processuele gelijkheid, waarbij ook een verwerende procespartij beschermd wordt door art. 47 Hv. Wel moet er een redelijke proceskostenverdeling worden toegekend om te voorkomen dat procederen over oneerlijke bedingen door consumenten wordt ontmoedigd.

In 2008 hebben RM en EM een hypotheek afgesloten bij de Poolse Santanderbank (SBP). De hypotheek betrof een bedrag in Zwitserse franken en in de hypothecaire overeenkomst was een omrekeningsbeding opgenomen om dit bedrag te kunnen omrekenen naar Poolse zloty's. In 2022 hebben RM en EM geprocedeerd vanwege vermeende oneerlijkheid van het omrekeningsbeding. In 2024 heeft de SBP RM en EM gemaand om het gehele hypotheekbedrag terug te betalen en heeft zij voor de rechter gesteld dat zij voornemens was om haar vordering te verrekenen met de vordering die RM en EM hadden ingediend. De rechter heeft in een tussenvonnis geoordeeld dat het omrekenbeding inderdaad oneerlijk en daarmee nietig is. Hij vraagt zich nu af hoe hij moet omgaan met de vordering tot verrekening die de SBP heeft neergelegd en heeft vragen hierover voorgelegd aan het HvJ EU.

Het HvJ EU stelt voorop dat het niet onredelijk is om over te gaan tot een verrekening als hier aan de orde. Zo'n verrekening zorgt er voor de kredietverstrekker namelijk voor dat hij het geleende kapitaal terug kan krijgen, waarop hij recht heeft na de ongeldigverklaring van de overeenkomst. Bovendien leidt dit tot een efficiëntere procedure dan wanneer daarover een afzonderlijke vordering ingediend zou moeten worden. Daar komt bij dat niet alleen

vermeende slachtoffers van een schending van het Unierecht zich kunnen beroepen op art. 47 Hv, maar ook de verwerende partij recht heeft op een eerlijk proces – zelfs als hij het Unierecht heeft geschonden. Het recht op effectieve rechterlijke bescherming zou onevenredig worden aangetast als de bank in een geval als dit de nationaalrechtelijk erkende mogelijkheid zou worden ontnomen om tegen de consument een exceptie van verrekening in te roepen. Ook het recht op processuele gelijkheid speelt hierbij een rol. Overigens betekent dit niet dat de bank ook een vergoeding zou mogen vragen voor het gebruik van het kapitaal door de consument. Daarnaast moet een redelijke verdelingsregeling worden getroffen voor de proceskosten, om op die manier te voorkomen dat consumenten ervan worden weerhouden zich te beroepen op hun consumentenbeschermingsrechten.

Instantie: Hof van Justitie van de Europese Unie

Datum uitspraak: 22-01-2026

ECLI: ECLI:EU:C:2026:42

Zaaknummer: C-902/24

Wetsartikelen: Hv art. 47, Rl 93/13/EEG art. 6 lid 1 en Rl 93/13/EEG art. 7 lid 1

RECHTSPRAAK

İ.Ç. t. Turkije, EHRM 13 januari 2026, nr. 48061/19

İ.Ç. is ontslagen als universitair docent toen na de poging tot staatsgreep in 2016 bleek dat hij op een gebruikerslijst stond van de berichtenapp ByLock, die wordt geassocieerd met de terroristische groepering FETÖ/PDY. Hij kon zijn ontslag aanvechten bij de rechter, maar deze heeft – in strijd met het beginsel van equality of arms – de grondslag van het ontslag niet effectief onderzocht. Turkije kan ter verdediging daarvan geen beroep doen op de onder art. 15 EVRM afgekondigde noodtoestand, nu het hier gaat om een fundamenteel beginsel van de heerschappij van het recht. Art. 6 EVRM is dan ook geschonden.

Klager werkte sinds 2010 als docent aan een openbare Turkse universiteit, op basis van een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd. Naar aanleiding van de poging tot staatsgreep in 2016 is klager ontslagen. Dat ontslag was gebaseerd op een nooddecreet waardoor personeel in het hoger onderwijs via een afwijkende procedure kon worden ontslagen als dit personeel banden, relaties of connecties zou hebben met illegale structuren. Klager verzocht vervolgens bij de arbeidsrechtbank van Ankara om terug te worden geplaatst in zijn functie, omdat de beëindiging van zijn arbeidsovereenkomst niet verenigbaar was met de minimale procedurele waarborgen. De regering legde uit dat klager vermoedelijk gebruik had gemaakt van de ByLock-berichtendienst op zijn telefoon, die alleen door aanhangers van de terroristische groepering FETÖ/PDY werd gebruikt. Op basis van een overzicht van gebruikers van ByLock wees de rechtbank het beroep van klager af, een oordeel dat bij hogere rechters in stand is gebleven.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat zijn ontslag onregelmatig was en dat dit niet goed is beoordeeld door de nationale rechters. De regering heeft betoogd dat klager daarbij misbruik heeft gemaakt van zijn procesrecht, omdat hij heeft nagelaten te vermelden in zijn klachtschrift dat er – ongeveer parallel met zijn ontslag – een strafrechtelijk onderzoek tegen hem is ingesteld wegens lidmaatschap van de FETÖ/PDY en later ook een tuchtrechtelijk

onderzoek. Het EHRM acht dat niet problematisch, omdat ook de arbeidsrechtbank niet naar het strafrechtelijk onderzoek heeft verwezen en ook niet is gebleken dat deze onderzoeken relevantie zouden hebben voor de beoordeling van de klacht.

Het Hof merkt op dat de ontslagbeslissing alleen was gebaseerd op informatie dat klager op de gebruikerslijst van ByLock zou staan, zonder dat van het overzicht waarnaar werd verwezen zelfs maar een kopie werd overgelegd. Inzicht in de gegevens waarop de beslissing was gebaseerd was voor klager wezenlijk om de betrouwbaarheid en de juistheid van deze gegevens te betwisten. Het was in deze omstandigheden aan de rechtbanken geweest om alle relevante feitelijke en juridische gronden van de ontslagbeslissing te onderzoeken. Gebleken is wel dat de rechter in eerste aanleg tijdens de procedure heeft besloten om het dossier aan te vullen en een zitting te houden, maar dit neemt niet weg dat de rechtbank zich vervolgens niet heeft gebogen over de juistheid van de informatie en klager geen reële mogelijkheid heeft gekregen om de ontslaggrond te betwisten. Daardoor is een zodanige onevenwichtigheid in de procedure ontstaan dat klagers recht op equality of arms is aangetast. Dit is des te problematischer vanwege het gewicht van een ontslagprocedure en de daarin centraal staande vraag naar loyaliteit van de betrokkene. Het EHRM heeft verder al eerder geoordeeld dat het nemen van strafrechtelijke beslissingen op basis van het gebruik van ByLock als bewijs van betrokkenheid van een terroristische organisatie niet aanvaardbaar is. Dit wil nog niet zeggen dat het ook niet aanvaardbaar is om dit gebruik niet te betrekken in een civiele procedure, maar dan moet die procedure wel zorgvuldig en evenwichtig zijn. De vraag is of art. 15 EVRM hierin nog een rol speelt, maar volgens het Hof moet zelfs bij noodtoestand het fundamentele beginsel van heerschappij van het recht prevaleren. Het is met dat beginsel onverenigbaar als een rechter bij civiele vorderingen geen effectieve rechterlijke toetsing uitvoert en een staat daardoor in feite een hele categorie vorderingen aan de bevoegdheid van rechtbanken kan onttrekken. Het niet voldoen aan de eisen van een eerlijk proces kan dan ook niet worden gerechtvaardigd door de noodtoestand die Turkije heeft verklaard. Art. 6 lid 1 EVRM is daarom geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 13-01-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0113JUD004806119

Zaaknummer: 48061/19

Wetsartikelen: EVRM art. 6 lid 1 en EVRM art. 15

RECHTSPRAAK

Imballaggi Piemontesi, HvJ EU 15 januari 2026, zaak C-588/24

In 2017 is de Italiaanse mededingingsautoriteit een onderzoek gestart naar een kartonkartel en een verpakkingskartel, waarvan Imballaggi Piemontesi deel zou uitmaken. Vanwege de complexiteit en omvang van het onderzoek is de maximale termijn daarvan twee keer verlengd. Aan het HvJ EU is de vraag voorgelegd of dat verenigbaar is met de uit art. 41 en 47 Hv voortvloeiende procedurele rechten. Het HvJ EU formuleert verschillende voorwaarden waaronder verlenging redelijk of zelfs nodig kan zijn en waaraan per geval moet worden getoetst. Het gaat onder meer om de complexiteit van het onderzoek, om een motiveringseis en een mogelijkheid van rechterlijke toetsing.

In maart 2017 is de Italiaanse mededingingsautoriteit AGCM een onderzoek gestart tegen onder meer Imballaggi Piemontesi wegens deelname aan een kartel op de markt van golfkarton – het kartonkartel. In 2017 is het onderzoek uitgebreid tot deelname aan een kartel op de markt voor verpakkingen – het verpakkingskartel. De termijn voor het onderzoek zou worden beëindigd op 31 mei 2018, maar dit is na enkele verdere uitbreidingen tot deelname van andere ondernemingen verlengd tot 31 december 2018 en daarna tot 19 juli 2019. Op 17 juli 2019 is aan Imballaggi Piemontesi een boete opgelegd van ruim 6,1 miljoen euro voor deelname aan het kartonkartel. Daarover heeft Imballaggi Piemontesi geprocedeerd. In deze procedure zijn vragen opgekomen over de maximumduur van de onderzoeksprocedure, de redelijkheid van de verlenging daarvan en de mogelijke gevolgen hiervan voor de rechten van de verdediging. Hierover heeft de Italiaanse Consiglio di Stato prejudiciële vragen voorgelegd aan het HvJ EU.

De kern van deze vraag is of de verlenging van de maximale onderzoeksduur verenigbaar is met art. 41 en 47 Hv. Omdat het hier gaat om een onderzoek door een nationale mededingingsautoriteit ter uitvoering van het EU-mededingingsrecht, in het bijzonder art. 101

VWEU, kan worden aangenomen dat het hier ging om uitvoering van Unierecht in de zin van art. 51 lid 1 Hv. Het onderzoek moet plaatsvinden aan de hand van de door het Handvest gewaarborgde grondrechten, ook al is in de nationale procedure ook een beroep gedaan op art. 6 lid 1 EVRM en is dit in het licht van art. 52 lid 3 Hv een bepaling die in acht moet worden genomen bij de uitleg van het Handvest. Voor wat betreft art. 41 Hv geldt dat dit niet rechtstreeks van toepassing is op handelen van autoriteiten van de lidstaten, maar dat dit anders is voor het ongeschreven rechtsbeginsel dat daaraan ten grondslag ligt. Dit geldt ook voor het beginsel van inachtneming van een redelijke termijn tijdens administratieve procedures op het gebied van mededingingsbeleid.

De lidstaten zijn bij gebreke van specifieke Unieregelgeving over de termijnen vrij om zelf nationale procedureregels vast te stellen. Die moeten dan wel voldoen aan het doeltreffendheidsbeginsel. Regels over procedurele termijnen moeten bovendien een evenwicht vinden tussen enerzijds het doel om rechtszekerheid en berechting binnen redelijke termijn te waarborgen, en anderzijds de daadwerkelijke en doeltreffende uitvoering van art. 101 en 102 VWEU te verzekeren. In dit verband zijn vooral de duur van de termijnen relevant, maar ook de ingangsdatum en de mogelijkheden voor schorsing of stuiting. Daarnaast moet rekening worden gehouden met het specifieke karakter van mededingingszaken en met het feit dat die zaken veelal een complexe feitelijke en economische analyse vereisen.

Het is niet onredelijk dat per geval en gelet op de complexiteit en aard van een inbreukprocedure de maximale duur van het onderzoek wordt vastgesteld. Ook kan het noodzakelijk zijn om de termijn te verlengen, vooral als er in het belang van het onderzoek extra handelingen en onderzoeksmaatregelen nodig zijn. Als verlenging niet mogelijk zou zijn, zou dat ook in de weg kunnen staan aan de doeltreffendheid van het mededingingsrecht als zodanig en zou dit bijdragen aan een risico van straffeloosheid. Of en wanneer verlenging mogelijk en redelijk is, moet worden beoordeeld aan de hand van de omstandigheden van de zaak. Deze mag niet leiden tot een schending van de grondrechten van de ondernemingen, waaronder de rechten van de verdediging. Daarnaast is van belang dat een verlenging zo snel mogelijk en in ieder geval voor het verstrijken van de termijn wordt meegedeeld aan de betrokken onderneming. Ook moet de verlenging terdege worden gemotiveerd en moet rechterlijke toetsing van de redelijkheid van de verlenging mogelijk zijn.

In het onderhavige geval lijken de verlengingen aan deze eisen te hebben voldaan, maar het is aan de verwijzende rechter om dit definitief vast te stellen.

Instantie: Hof van Justitie van de Europese Unie

Datum uitspraak: 15-01-2026

ECLI: ECLI:EU:C:2026:14

Zaaknummer: C-588/24

Wetsartikelen: EVRM art. 6, VWEU art. 101, Hv art. 41, Hv art. 47, Hv art. 51 lid 1 en Hv art. 52 lid 3

RECHTSPRAAK

J.S. t. Slowakije, EHRM 22 januari 2026, nr. 35767/23

J.S. is jarenlang mishandeld door haar ex-echtgenoot. Voor de strafrechter zijn daarover verschillende getuigenverklaringen afgelegd, maar omdat geen van de getuigen (behalve de kinderen) daadwerkelijk hebben gezien dat J.S. werd mishandeld, heeft de strafrechter de ex-echtgenoot vrijgesproken. Ondanks twee vernietigingen van dit oordeel is dat in stand gebleven. Het EHRM oordeelt dat de strafrechter te weinig rekening heeft gehouden met het bijzondere karakter van huiselijk geweld en de bewijsvoering daarbij. Mede door de lange duur van de procedure is art. 3 EVRM geschonden. Concreet bewijs van (statistische) discriminatie is niet geleverd, zodat de klacht over gendergebaseerde discriminatie kennelijk ongegrond is.

In 2014 is een onderzoek ingesteld naar de ex-echtgenoot van klagster, T., omdat hij klagster zou hebben aangevallen en met de dood zou hebben bedreigd. Naar aanleiding van dit onderzoek werd T. vervolgd vanwege huiselijk geweld. Hij werd hiervoor veroordeeld tot acht maanden gevangenisstraf. Toen deze periode voorbij was, werd hij niet in voorarrest gehouden in verband met andere lopende verdenkingen. Wel werd een contactverbod opgelegd met klagster en hun kinderen. In 2015 werd T. vervolgd wegens verdere incidenten van huiselijk geweld, mede op basis van getuigenverklaringen van de kinderen en anderen. In 2016 werd hij hiervan vrijgesproken omdat de rechter het geweld niet overtuigend bewezen achtte. Deze uitspraak werd in hoger beroep vernietigd. In 2021 sprak de rechtbank T. opnieuw vrij wegens gebrek aan bewijs, een uitspraak die in 2022 opnieuw werd vernietigd. In 2022 sprak de rechtbank T. voor de derde keer vrij, dit keer met een iets uitgebreidere motivering waarin werd gesteld dat geen van de getuigen (behalve de kinderen) daadwerkelijk had gezien dat klagster werd mishandeld, dat het expertbewijs niet helemaal overtuigend was en dat de onderwijzers van de kinderen nooit signalen van misbruik hadden ontvangen. Deze beoordeling achtte de hogerberoepsrechter voldoende overtuigend om de vrijspraak in stand te laten.

Voor het EHRM heeft klagster aangevoerd dat verschillende EVRM-bepalingen zijn geschonden door de vrijspraak en het lange en volgens haar discriminatoire procesverloop. Het EHRM oordeelt dat de rechtbank de zaak al te formalistisch heeft beoordeeld en geen rekening heeft gehouden met de bijzondere aard van gendergebaseerd geweld en de contextuele aard van bepaalde getuigenverklaringen. Daardoor heeft de rechtbank bijvoorbeeld geen enkele rekening gehouden met de lange duur, het patroon en de dynamiek van het huiselijke geweld, maar zijn alle incidenten als losstaande gevallen beoordeeld. Die vorm van beoordelen is problematisch in het licht van de verplichtingen van de staat onder het EVRM.

Het politieonderzoek zelf is snel na de aangifte opgestart en heeft ook al vlot geresulteerd in een eerste veroordeling. Na deze eerste veroordeling is daarentegen sprake geweest van diverse vertragingen. Na de vernietiging van de eerste vrijspraak heeft het bijvoorbeeld vijf jaar geduurd voordat een nieuwe uitspraak werd gedaan. De lange duur van de procedure zal voor klagster tot veel onzekerheid hebben geleid. Daarnaast heeft ze bijvoorbeeld allerlei verklaringen tot drie keer toe moeten herhalen, wat niet nodig was geweest als de procedure zorgvuldiger en met meer oog voor de slachtoffers van huiselijk geweld was verlopen.

Ter onderbouwing van haar klacht over het discriminerende karakter van de onvolkomenheden in de procedure heeft klagster alleen gewezen op algemene rapporten van CEDAW en het CAT. Ze heeft geen statistische informatie aangedragen die specifiek betrekking heeft op de Slowaakse situatie, net zomin als andere informatie waaruit kan blijken dat de Slowaakse autoriteiten in algemene zin tekortschieten in hun optreden tegen huiselijk geweld. Nu ook niet is gebleken van specifiek discriminerende intenties van de autoriteiten de klacht over art. 14 jo. art. 3 EVRM kennelijk ongegrond.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 22-01-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0122JUD003576723

Zaaknummer: 35767/23

Wetsartikelen: EVRM art. 3

RECHTSPRAAK

Kaya t. België, EHRM 22 januari 2026, nr. 10089/18

Kaya is in eerste aanleg veroordeeld wegens socialezekerheidsfraude. Tijdens het hoger beroep heeft de officier van justitie in de pers al gesteld dat hij een doorgewinterde fraudeur was. Uiteindelijk is de zaak ook in cassatie beoordeeld, waarbij een raadsheer onderdeel uitmaakte van de formatie die ook betrokken was bij de beoordeling door de rechtbank. Het EHRM oordeelt dat door deze betrokkenheid het vereiste van onpartijdigheid is aangetast. De uitspraken van de officier van justitie waren bovendien zodanig dat ook de onschuldpresumptie is geschonden. Het Hof stelt daarom schendingen vast van art. 6 lid 1 en lid 2 EVRM.

In 2010 is klager beschuldigd van socialezekerheidsfraude in verband met de activiteiten van het uitzendbureau waarvan hij eigenaar is. Klager is hieraan in eerste aanleg schuldig bevonden en is veroordeeld tot een jaar gevangenisstraf en een boete van 5500 euro. Klager en het openbaar ministerie gingen beiden in hoger beroep. Terwijl het hoger beroep aanhangig was publiceerde een krant een artikel waarin de officier van justitie, D.M., enkele uitspraken deed over klager en waarin hij hem en zijn uitzendbureau bij naam noemde. In 2012 werd klager in hoger beroep vrijgesproken. Het hof van beroep oordeelde daarbij onder meer dat de uitspraken in de krant lieten zien dat D.M. duidelijk bevooroordeeld was jegens D.M. en dat zijn recht op een eerlijk proces hierdoor was aangetast. Wel veroordeelde het hof van beroep klager tot een strafrechtelijke boete in verband met enkele gerelateerde vergrijpen, zoals het niet betalen van de salarissen van de uitzendkrachten. Het Hof van Cassatie heeft deze uitspraak in 2017 gecasseerd omdat uit de uitspraken van de officier van justitie alleen niet kon worden afgeleid dat geen strafvervolgning meer mogelijk was. De zaak werd terugverwezen naar een ander hof van beroep, dat klager in 2016 alsnog veroordeelde tot vier maanden gevangenisstraf en een boete van 6000 euro. In cassatie is deze uitspraak deels weer vernietigd, maar niet op het punt van de onschuldpresumptie.

Voor het EHRM heeft klager in de eerste plaats gesteld dat sprake is van een schending van

art. 6 EVRM doordat een van de raadsheren (A.B.) die 2017 deel uitmaakte van de kamer van het Hof van Cassatie die over zijn zaak zou oordelen, in 2010 al president was van de afdeling binnen de rechtbank die verantwoordelijk was voor de berechting in eerste aanleg. Het Hof constateert dat A.B. binnen de beide rechterlijke formaties die over klagers zaak hebben geoordeeld een rol van zekere betekenis heeft gespeeld en zich inhoudelijk heeft uitgesproken over de gegrondheid van het ten laste gelegde. De regering heeft klagers argument dat zo'n samenloop niet mag voorkomen niet betwist en heeft ook niet weerlegd dat er geen mechanisme is waardoor een dergelijke eerdere betrokkenheid wordt voorkomen of in ieder geval signaleerd. Als het Hof art. 6 lid 1 EVRM zo zou interpreteren dat dit niet wordt gezien als een aantasting van de rechterlijke onpartijdigheid, zou dit afbreuk doen aan doel en functie van art. 6 lid 1 EVRM. Gelet daarop acht het Hof art. 6 lid 1 EVRM geschonden.

In de tweede plaats heeft klager aangevoerd dat de onschuldpresumptie is geschonden door de uitspraken van de officier van justitie in de media. Het Hof benadrukt dat ook in hoger beroep de onschuldpresumptie van toepassing blijft, ongeacht een eventuele veroordeling in eerste aanleg. Niet alleen rechters, maar ook openbaar aanklagers moeten dan ook bijzondere zorgvuldigheid in acht nemen als zij uitspraken over een strafzaak doen in de pers, en zouden zeker niet de indruk moeten wekken dat een in eerste aanleg veroordeeld iemand 'schuldig' is. In de voorliggende zaak heeft D.M. niet alleen informatie gegeven over de lopende zaak, maar heeft hij ook sterk waarderende uitspraken gedaan over klager zelf, bijvoorbeeld door hem te betitelen als een doorgewinterde fraudeur die de regels van het spel maar al te goed kende. Uit die kwalificatie kon het algemene publiek gemakkelijk afleiden dat klager daadwerkelijk schuldig was aan de ten laste gelegde feiten. De onschuldpresumptie is dan ook aangetast, in strijd met art. 6 lid 2 EVRM.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 22-01-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0122JUD001008918

Zaaknummer: 10089/18

Wetsartikelen: EVRM art. 6 lid 1 en EVRM art. 6 lid 2

RECHTSPRAAK

Magherini e.a. t. Italië, EHRM 15 januari 2026, nr. 32707/19

In 2014 probeerden vier carabinieri een geagiteerde en zich verward gedragende man tot rust te brengen. Zij immobiliseerden hem om het risico voor hemzelf en zijn omgeving te beperken, maar hielden hem twintig minuten in dezelfde houding vast. Tijdens deze twintig minuten kreeg de man een hartstilstand. Het EHRM oordeelt dat er in Italië onvoldoende regels en training waren voor de omgang met mensen die onbegrepen gedrag tonen. Daardoor is Italië verantwoordelijk voor de ontstane schending van art. 2 EVRM. Dit recht is bovendien in procedureel opzicht geschonden nu het onderzoek niet helemaal onafhankelijk is uitgevoerd.

In 2014 werden vier *carabinieri* opgeroepen omdat er een incident was waarbij een zichtbaar geagiteerde en verwarde man, R.M., twee mensen had lastiggevalen, probeerde rijdende auto's tot stoppen te brengen en vernielingen aanrichtte. Toen het niet lukte om R.M. tot rust te brengen, dwong de politie hem op de grond en werd hij op die manier geïmmobiliseerd tot na twintig minuten een ambulance arriveerde. Het ambulancepersoneel zag dat klager een hartstilstand had gekregen; ondanks pogingen om hem te reanimeren overleed hij in het ziekenhuis. Het autopsierapport vermeldde dat het overlijden te wijten was aan een samenloop van omstandigheden, waaronder acute cocaïnevergiftiging, de stress van het optreden door de politie en de houding waarin hij was gedwongen. Aanvankelijk oordeelde een rechter dat drie van de *carabinieri* hiervoor verantwoordelijk konden worden gehouden, maar het cassatiehof oordeelde dat zij niet redelijkerwijs de ernst van de situatie konden inschatten.

Klagers – nabestaanden van R.M. – hebben voor het EHRM gesteld dat art. 2 EVRM is geschonden door het optreden van de politie en de onzorgvuldige beoordeling van de verantwoordelijkheidskwestie. Het Hof oordeelt allereerst dat drie klagers te ver van R.M. afstonden om als slachtoffers van een schending van het EVRM te worden aangemerkt. Hun klachten zijn daarom ongegrond. Ten gronde overweegt het dat het immobiliseren van klager

op zichzelf een legitiem doel had, namelijk de bescherming van klager zelf en van zijn omgeving, en in het begin ook absoluut noodzakelijk was om dit doel te bereiken. Het Hof ziet echter niet in hoe gerechtvaardigd kan worden dat klager twintig minuten in dezelfde positie is vastgehouden, zelfs toen hij helemaal niet meer reageerde. Gebleken is ook dat er geen goede richtlijnen zijn in Italië voor het immobiliseren en vasthouden van personen. Inmiddels is er weliswaar een circulaire verspreid, maar die gold op at moment nog niet. Ook waren de *carabinieri* hierin niet getraind. Dit betekent dat de staat verantwoordelijk moet worden gehouden voor het niet-naleven van de verplichtingen die voortvloeien uit art. 2 EVRM, al betekent dit nog niet dat ook moet worden aangenomen dat de vier *carabinieri* uiteindelijk onterecht zijn vrijgesproken van dood door schuld.

Het Hof stelt daarnaast een procedurele schending vast van art. 2 EVRM in verband met gebreken in de onafhankelijkheid van het onderzoek. Daarbij speelt een rol dat twee van de *carabinieri* meteen een ooggetuige hebben gehoord, waardoor deze mogelijk een andere verklaring heeft afgelegd dan wanneer de ondervragers niet ook zelf bij het incident betrokken waren geweest.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 15-01-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0115JUD003270719

Zaaknummer: 32707/19

Wetsartikelen: EVRM art. 2

RECHTSPRAAK

Mladina D.D. Ljubljana t. Slovenië (nr. 2), EHRM 13 januari 2026, nr. 43388/17

Naar aanleiding van een Facebookpost waarin oppositiepoliticus B.G. werd afgebeeld naast Joseph Goebbels ontstond een hevige mediadiscussie over de gepastheid daarvan. In tijdschrift Mladina verscheen over deze discussie een kritisch hoofdredactioneel commentaar, maar in de sectie 'Mladynamiet' werd B.G. in een satirisch stukje op de hak genomen; dat stuk was vergezeld van een familiefoto van B.G. Volgens het EHRM is Mladina in strijd met art. 10 EVRM veroordeeld in een smaadprocedure die B.G. had aangespannen. Duidelijk was dat het hier ging om satire (hoe provocatief ook), de foto breed was verspreid en B.G. als politicus een dikke huid moest hebben.

Klager is de uitgever van het politieke en culturele weekblad *Mladina*. In 2011 postte een persmedewerker van de Sloveense Sociaal-Democratische partij (SD) een foto op de persoonlijke Facebookpagina van B.G., lid van de oppositiepartij SDS, naast een foto van Joseph Goebbels. Er ontstond daarna in de media een discussie over de post en de vraag of het gepast was om zo'n vergelijking te maken. In *Mladina* publiceerde hoofdredacteur G.R. een hoofdredactioneel commentaar waarin hij de publicatie van de post becommentarieerde, en waarbij hij zelf een parallel trok tussen de politieke methoden van de SDS en die van de Duitse Nazi-partij. In een sectie van het tijdschrift met de titel 'Mladynamiet' werd een satirische tekst geplaatst door R.B., waarin de Facebookpost op de hak werd genomen en een foto werd geplaatst van B.G. tijdens een familiebijeenkomst tijdens een religieuze feestdag. Dit satirische bericht leidde dan weer tot verdere discussie in de media en bovendien tot een smaadprocedure van B.G. tegen klager. B.G. werd daarin in het gelijk gesteld.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat de beslissing van de nationale rechters om hem civielrechtelijk te veroordelen wegens smaad in strijd is met art. 10 EVRM. Het EHRM

overweegt dat de context van de publicatie van de foto van B.G. in het tijdschrift van belang is: het ging om een bekende politicus, om een discussie over een eerdere post van een foto van deze politicus naast een foto van een bekende nazipoliticus, en om een satirisch stuk in een zeer discussiegericht onderdeel van een weekblad waarin ook een kritisch hoofdredactioneel commentaar was opgenomen over een onderwerp van algemeen belang (namelijk de vraag of een vergelijking tussen een politicus en een Nazi gepast is). Daarnaast liet de foto weliswaar ook het gezin van B.G. zien, maar had de smaadprocedure geen betrekking op hun privéleven, zodat hun belangen niet in de beoordeling hoeven te worden betrokken. B.G. had destijds bovendien toestemming gegeven aan de media om de foto van de bijeenkomst te verspreiden. Het stuk was weliswaar in hoge mate provocatief, maar niet gezegd kan worden dat de satirische post onredelijk was, nu daarin feitelijk dezelfde methoden waren gebruikt als B.G. ook zelf had benut. De gemiddelde lezer van de kritische 'Mladynamiet'-sectie van het blad zou de satirische bedoeling van de boodschap zeker begrijpen. Het risico dat de reputatie van B.G. ernstig was aangetast door de foto acht het EHRM gering. Gelet op dit alles acht het EHRM het niet redelijk om in de afweging van belangen die van B.G. zwaarder te laten wegen, zodat de nationale rechterlijke uitspraak een schending vormt van art. 10 EVRM.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 13-01-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0113JUD004338817

Zaaknummer: 43388/17

Wetsartikelen: EVRM art. 10

RECHTSPRAAK

R.E. e.a. t. IJsland, EHRM 13 januari 2026, nr. 59809/19

R.E. en drie andere vrouwen hebben aangifte van verkrachting en vergelijkbare zedendelicten gedaan bij de politie. Volgens het EHRM bestaat er in IJsland voor dergelijke gevallen een deugdelijk wettelijk raamwerk, dat in dit geval zorgvuldig is toegepast. De aangiftes zijn correct gekwalificeerd, er is snel onderzoek gedaan en dat onderzoek is zorgvuldig uitgevoerd, ook rekening houdend met individuele omstandigheden. Verder is niet gebleken van structurele discriminatie jegens vrouwen bij het onderzoek en de vervolging van zedenmisdrijven. Art. 3, 8 en 14 EVRM zijn dan ook niet geschonden.

In 2017 deed klagster aangifte bij de politie omdat haar collega K. haar een paar weken daarvoor had verkracht na een bedrijfsfeestje. Klagster was erg dronken geweest en kon zich van de gebeurtenissen niet veel meer herinnerde, maar zag wel dat de rits van haar broek en haar slip kapot waren gemaakt. De politie onderzocht haar klacht als verkrachtingszaak, maar betrachtte daarbij geen extra spoed, nu het toch al zeven weken geleden was sinds de gebeurtenissen zich hadden afgespeeld. K. ontkende de aantijgingen en er werden getuigen gehoord. In 2019 werd besloten het onderzoek te beëindigen, omdat er onvoldoende gegevens waren om goed te kunnen vaststellen of sprake was geweest van seksueel contact zonder wederzijdse instemming.

Met de klacht van R.E. zijn drie soortgelijke zaken gevoegd. Alle klagers hebben bij het EHRM gesteld dat er onvoldoende effectief onderzoek is uitgevoerd naar hun aantijgingen van seksueel geweld, in strijd met art. 3 en 8 EVRM. Het Hof stelt voorop dat er een deugdelijk wettelijk raamwerk bestaat waarbinnen seksueel geweld strafbaar wordt gesteld en er relevante bepalingen over strafverzwarende omstandigheden zijn. De aangiftes zijn in alle voorgelegde gevallen op een correcte manier gekwalificeerd, waarbij ook rekening is gehouden met de staat van bewustzijn waarin klagsters zich bevonden. Bij twee klagsters die minderjarig waren zijn bovendien de toepasselijke bijzondere procedurele waarborgen bij minderjarigheid correct toegepast. In alle vier de gevallen hebben de autoriteiten medisch,

psychologisch, fysiek en documentair bewijsmateriaal verzameld en hebben zij de klagsters, de verdachten en getuigen ondervraagd. Gebleken is niet dat daarbij kennelijke onzorgvuldigheden zijn begaan of dat stappen zijn nagelaten of slordig zijn gezet. In alle vier de gevallen heeft bovendien het onderzoek voortvarend plaatsgevonden. Voor zover er vertragingen waren hebben die geen nadelige effecten gehad op de uitkomsten van het onderzoek. In algemene zin concludeert het Hof dan ook dat het onderzoek niet is tekortgeschoten, zodat art. 3 en 8 EVRM niet zijn geschonden.

Klaagsters hebben in de tweede plaats gesteld dat in het onderzoek sprake is geweest van discriminatie in de zin van art. 14 EVRM. Omdat zij niet hebben aangevoerd individuele discriminatie te hebben ondervonden, onderzoekt het EHRM of er *prima facie* bewijs bestaat van structurele bias of een disproportioneel benadelend effect van bestaande praktijken op vrouwen. Het enkele feit dat vrouwen vaker slachtoffer zijn van seksueel geweld dan mannen, is daarbij niet voldoende. Als het gaat om het optreden daartegen wijst het EHRM erop dat IJsland juist sterke inspanningen verricht om gelijkheid van mannen en vrouwen te realiseren. Gebleken is ook niet van vooringenomenheid bij de politie of de vervolgingsautoriteiten. In IJsland is er een robuuste overtuiging dat sprake moet zijn van wederzijdse instemming bij seksueel contact, al is er vanuit internationale organisaties op gewezen dat daarbij soms een wat conservatieve interpretatie wordt gekozen. De beschikbare statistische gegevens wijzen niet op een systematisch, voor vrouwen nadelig patroon van niet-vervolgging van zedenmisdrijven of van vertraging daarin. Daarmee is niet gebleken van een structureel patroon van benadeling, zodat art. 14 jo. art. 3 en 8 EVRM niet is geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 13-01-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0113JUD005980919

Zaaknummer: 59809/19

Wetsartikelen: EVRM art. 3, EVRM art. 8 en EVRM art. 14

RECHTSPRAAK

R.M. t. Frankrijk, EHRM 15 januari 2026, nr. 34994/22

R.M. heeft in verschillende cellen opgesloten gezeten in een sterk verouderde Straatsburgse gevangenis. Daarbij heeft hij enkele keren maar 2,6 m² of 3,9 m² persoonlijke ruimte gehad. Hoewel de periodes relatief kort waren, acht het Hof dit ruimtegebrek in samenhang met de slechte omstandigheden strijdig met art. 3 EVRM. In een andere periode had R.M. meer ruimte, maar moest hij de cel delen met anderen. Doordat de sanitaire ruimte alleen met een glaswand was afgescheiden, is in die periode zijn privacy aangetast in een mate die niet inherent kan worden gevonden aan detentie. Art. 8 EVRM is daarom geschonden.

Klager was gedetineerd in een gevangenis in Straatsburg, waarvan bij onafhankelijke bezoeken door de toezichthouder (CGLPL) is vastgesteld dat die zwaar overbezet was en dat er problemen waren met verouderde voorzieningen en onderhoud. In een bezoek uit 2017 werd wel geconstateerd dat er verbeteringen waren ten opzichte van de situatie in 2015, maar veel problemen met hygiëne en overlast door ongedierte bestonden nog steeds. Klager heeft gesteld dat hij door zijn detentie in deze gevangenis leed heeft ondervonden. Hoewel dit op nationaal niveau wel is onderkend, heeft de nationale rechter niet voorzien in een vergoeding hiervoor.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat de detentieomstandigheden in de Straatsburgse gevangenis in strijd waren met art. 3 en 8 EVRM. Allereerst heeft klager op de ‘aankomstafdeling’ van de gevangenis enkele dagen in een cel doorgebracht waar hij maar 2,6 m² persoonlijke ruimte beschikbaar had. Daarbij gaat het weliswaar om korte en incidentele periodes, maar in deze tijd heeft klager ook nauwelijks gelegenheid gekregen om zijn cel uit te gaan. Gebleken is niet dat de cel waarin hij was opgesloten al was gerenoveerd en voldeed aan minimale kwaliteitseisen. De CGLPL heeft eerder ook al vastgesteld dat de cellen van de aankomstafdeling in zeer slechte staat waren. Verder is klager in de cel blootgesteld aan twee rokende medegevangenen, wat een verzwarende factor is als er toch al erg weinig persoonlijke

ruimte is. Ten slotte werd het ongemak in de cel nog vergroot doordat de sanitaire voorzieningen niet volledig afgescheiden waren van de cel. In de perioden waarin klager in de aankomstafdeling in deze cel heeft gezeten, is dan ook sprake geweest van een schending van art. 3 EVRM.

Een tweede klacht heeft betrekking op een iets grotere cel waar klager gedurende verschillende perioden van een tot vier dagen gedetineerd is geweest op de aankomstafdeling en waar hij 3,9 m² ter beschikking had. Hoewel de ruimte hier iets groter was, bestonden de andere al genoemde problemen ook hier, zodat het Hof ook hiervoor een schending vaststelt van art. 3 EVRM.

Verder heeft klager verschillende periodes (uiteenlopend van ruim een maand tot bijna vier maanden) in een cel gezeten waarin hij 3-4 m² of meer dan 4 m² persoonlijke ruimte had. In het laatste geval is de hoeveelheid persoonlijke ruimte niet problematisch, maar duidelijk is wel dat er tot 2016 soortgelijke problemen speelden rondom de kwaliteit van de omstandigheden als in de kleinere cellen. Vanaf 2016 is er wel een aanmerkelijke verbetering opgetreden doordat klager kantine medewerker kon worden en daardoor veel minder in zijn cel hoefde te zijn. In die periode was dan ook geen sprake van een schending van art. 3 of 8 EVRM. In een laatste periode heeft klager weer met anderen in een kleine cel gezeten, waarbij er alleen een glazen afscheiding van de sanitaire ruimte was en waar een gevangene ook bij toiletbezoek voor zijn medegevangenen zichtbaar was. Die vorm van afscheiding heeft de CGLPL ook onvoldoende bevonden. Het EHRM is van oordeel dat in deze laatste periode daarom sprake is geweest van een beperking van de privacy die niet inherent is aan het feit van detentie en die daarom in strijd is met art. 8 EVRM.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 15-01-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0115JUD003499422

Zaaknummer: 34994/22

Wetsartikelen: EVRM art. 3 en EVRM art. 8

RECHTSPRAAK

**SIC – Sociedade Independente de Comunicacao, S.A. t.
Portugal (nr. 2), EHRM 13 januari 2026, nr. 2746/21**

Tijdens een stand-up comedyshow – die met toestemming van het publiek werd gefilmd – ontstond een heftige woordenwisseling tussen de comedian en M.G. en M.C. Geselecteerde beelden daaruit werden vervolgens getoond in een promo-video voor een documentaire over de comedian op de commerciële televisiezender SIC Radical. M.G. en M.C. hebben hiervoor een schadevergoeding geëist en gekregen van uitzendbedrijf SIC. Het EHRM acht dat niet onredelijk, nu M.G. en M.C. privépersonen zijn die niet specifiek hadden ingestemd met het uitzenden van de beelden van de woordenwisseling, maar daardoor wel zijn geridiculiseerd, voor enkel commerciële doeleinden. Art. 10 EVRM is dan ook niet geschonden.

Klager is een onderneming die eigenaar is van verschillende televisieomroepen, waaronder *SIC Radical*. Deze omroep richt zich op een jonger publiek en zendt veel comedyshows, talkshows en muziek uit. In 2012 woonden M.G. en M.C. een stand-up comedyshow bij in Lissabon, waarbij op verschillende momenten werd benadrukt dat de show werd opgenomen en waarbij camera's zichtbaar zowel de comedian en het publiek filmde. Tijdens de show raakten M.G. en M.C. verontwaardigd door de grappen die de comedian maakten en zij wilden de zaal verlaten, maar raakten daarbij verwikkeld in een verhit debat met de comedian zelf. Op *SIC Radical* werd een jaar later een zesdelige documentaire aangekondigd over de comedian. In de promovideo daarvan werd een kort fragment getoond van de woordenwisseling tussen de comedian en M.G. en M.C. Een van de afleveringen van de documentaire bevatten bovendien een drie minuten durend fragment uit de opnamen die waren gemaakt tijdens de show en waarin de woordenwisseling te zien was. Daarop verzochten M.G. en M.C. om deze beelden uit de beide uitzendingen te verwijderen, onder meer omdat zij daarvoor geen toestemming hadden gegeven. Dit verzoek werd aanvankelijk afgewezen, maar de Portugese Hoge Raad vernietigde de eerdere uitspraken. De Hoge Raad

legde klager een schadevergoedingsplicht van 40.000 euro op wegens onrechtmatig uitzenden van de beelden van M.G. en M.C. en verplichtte klager tot het verwijderen van alle beelden van M.G. en M.C., ook op de website en YouTube.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat art. 10 EVRM is geschonden door deze rechterlijke uitspraak. Het EHRM stelt voorop dat het in deze zaak niet gaat om de vrijheid van artistieke expressie van de comedian zelf, maar primair om het belang van klager als uitzendbedrijf om een documentaire te tonen en de kijkcijfers te verhogen door beelden van twee individuen te gebruiken in een promovideo. M.C. en M.G. waren allebei niet bekend bij het bredere publiek en aangenomen kan ook niet worden dat het enkele feit dat ze ermee hadden ingestemd dat opnamen van de show zouden worden gemaakt, betekende dat zij zelf gericht de publiciteit hadden gezocht. Die instemming betekent ook niet een stilzwijgende instemming met een gerichte opname en het prominent uitzenden van hun eigen beeltenis en stemmen. Zij hadden tijdens de show niet kunnen vermoeden dat de verhitte uitwisseling uit de show zou worden gelicht en prominent voor commerciële doelen gebruikt zou worden. Het Hof ziet in dat de vormgeving van de promovideo en documentaire voor M.G. en M.C. reputatieschade kan hebben opgeleverd en nadelige effecten kan hebben voor hun professionele en privéleven. Klager heeft niets gedaan om dit nadeel te verminderen, bijvoorbeeld door hun gezichten te 'blurren' of hun stemmen te vervormen. Zeker nu er geen maatschappelijk, maar alleen een commercieel doel werd gediend met de uitzending, acht het Hof in het licht van deze omstandigheden het oordeel van de Portugese Hoge Raad gerechtvaardigd, zodat art. 10 EVRM niet is geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 13-01-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0113JUD000274621

Zaaknummer: 2746/21

Wetsartikelen: EVRM art. 10

RECHTSPRAAK

Z. t. IJsland, EHRM 13 januari 2026, nr. 3538/21

Z. heeft aangifte gedaan jegens O., die haar tijdens een festival zou hebben aangerand. O. bekende haar onder haar kleding te hebben aangeraakt, maar stelde dat hij daarmee was opgehouden zodra Z. hem wegduwde. Omdat O. daarmee geen intentie tot aanranding had getoond, is de vervolging beëindigd. Het EHRM overweegt dat daarmee een verkeerde onderzoekslijn is gekozen: centraal had de vraag moeten staan of Z. überhaupt wel had ingestemd met aanraking door Z. Nu dat niet voldoende is onderzocht, is art. 8 EVRM geschonden. Van met art. 14 EVRM strijdige discriminatie is niet gebleken.

In 2019 deed klaagster, toen minderjarig, aangifte bij de politie van aanranding door een 23-jarige man, O., tijdens een festival. Volgens klaagster was zij erg dronken en heeft ze van het voorval weinig meegemaakt, maar zij dacht dat O. haar onder haar kleding had aangeraakt, ook al probeerde ze hem weg te duwen. Ze legde een verklaring af bij de politie, maar weigerde een gynaecologisch onderzoek. O. werd ook ondervraagd en bekende dat hij klaagster had aangeraakt, maar ontkende dat hij dit had gedaan zonder haar toestemming en stelde dat hij was opgehouden zodra hij merkte dat O. zich verzette. Ook werden enkele getuigen ondervraagd, die verklaarden dat klaagster consistent was in haar uitleg van wat er was gebeurd en dat ze in shock was. Toen klaagster O. bij een ander festival weer tegenkwam, kreeg ze een paniekaanval en moest er een ambulance komen. In 2020 besloot de officier van justitie het onderzoek te beëindigen, omdat er te weinig bewijsmateriaal was om de omstandigheden met enige zekerheid vast te stellen.

Voor het EHRM heeft klaagster aangevoerd dat art. 2 en 8 EVRM zijn geschonden; het EHRM zelf heeft de zaak gecommuniceerd met vragen over art. 3 en 8 EVRM. Het overweegt nu dat de drie bepalingen alle drie verband houden met iemands fysieke en psychologische integriteit en dat daarbij sprake is van een continuüm. Gelet op de aard van de zaak acht het Hof het aangewezen om deze alleen onder art. 8 EVRM te beoordelen.

Het Hof stelt voorop dat er een deugdelijk wettelijk raamwerk bestaat waarbinnen seksueel geweld strafbaar wordt gesteld en er relevante bepalingen zijn met betrekking tot verschillende soorten zedenmisdrijven. Juist de verschillen tussen de bepalingen, die betrekking hebben op de mate van bewustzijn en toestemming, hebben in het onderhavige geval echter geleid tot een problematische beperking van het onderzoek. Aangenomen is namelijk dat er gerede twijfel mogelijk was aan O.'s intenties om klaagster aan te randen, maar zij hebben niet onderzocht of O. redelijkerwijs kon aannemen dat klaagster instemde met zijn aanrakingen. Volgens het Hof moet in een geval als dit, waarbij een minderjarige betrokken is, zeer grondig worden onderzocht wat er is gebeurd, met seksuele autonomie en de noodzaak van expliciete en ondubbelzinnige instemming als inzet. De cruciale kwestie was in het onderhavige geval niet of O. ophield zodra bleek dat klaagster niet gediend was van zijn aanrakingen, maar dat hij seksueel contact had geïnitieerd zonder dat was gebleken dat klaagster daar echt mee instemde. Nu het onderzoek daarop helemaal niet gericht is geweest, oordeelt het EHRM dat het niet voldoet aan de positieve verplichtingen die onderdeel uitmaken van art. 8 EVRM.

Klaagster heeft in de tweede plaats gesteld dat in het onderzoek sprake is geweest van discriminatie in de zin van art. 14 EVRM. Daarbij heeft zij onder meer gewezen op lagere aantallen vervolging in zedenzaken dan in andere kwesties. Het Hof wijst erop dat daarvoor een verklaring kan zijn gelegen in andere factoren dan discriminatie, bijvoorbeeld in de moeilijkheden van de bewijsvoering in zedenzaken. In het onderhavige geval is niet gebleken van een systematisch patroon van een gebrek aan aandacht voor zedenzaken dat bovendien is toe te rekenen aan discriminatie op grond van geslacht. Art. 8 jo. 14 EVRM is dan ook niet geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 13-01-2026

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2026:0113JUD000353821

Zaaknummer: 3538/21

Wetsartikelen: EVRM art. 8 en EVRM art. 14

ANNOTATIE

Italmoda Mariano Previti e.a. t. Nederland (EHRM, 16395/18) – Naheffingsaanslagen btw zijn volgens het EHRM geen straf***T.C. Gerverdinck***

1. Voor specialisten op het gebied van de btw is dit een bekende zaak. Het feitencomplex heeft in 2014 namelijk geleid tot een belangrijk arrest van het HvJ EU over misbruikbestrijding in de btw.[1] Het HvJ EU oordeelde toen dat lidstaten btw-rechten zoals aftrek, teruggaaf en toepassing van het nultarief mogen weigeren wanneer op basis van objectieve gegevens vaststaat dat een ondernemer wist of had moeten weten dat hij deelnam aan fraude in de keten. Deze verplichting vloeit volgens het HvJ EU rechtstreeks voort uit het Unierecht. Een expliciete wettelijke bepaling op het niveau van de lidstaten is daarvoor volgens het HvJ EU niet vereist. Na twee cassatierondes liet de Hoge Raad de naheffingsaanslagen uiteindelijk in stand,[2] ondanks het ontbreken van een wettelijke grondslag in Nederland. Italmoda stelde daarop beroep in bij het EHRM, dat op 23 september 2025 arrest heeft gewezen.

2. Al bij het HvJ EU rees de vraag of het weigeren van voordelen uit de btw-richtlijn zonder expliciete wettelijke basis strijdig is met fundamentele rechten. Italmoda betoogde dat de naheffingsaanslagen een straf in materiële zin vormen, die krachtens art. 7 EVRM en art. 49 van het EU-Handvest vooraf moet zijn vastgesteld in een wettelijke bepaling. De A-G en het HvJ EU verwierpen dit standpunt. Volgens de A-G is de goede trouw van de belastingplichtige een voorafgaande voorwaarde voor de verkrijging van de uit het btw-stelsel voortvloeiende rechten, waardoor de weigering ervan niet kan worden aangemerkt als een sanctie, maar als een element dat inherent is aan het btw-stelsel.[3] Het HvJ EU overwoog dat aangezien “de weigering van een recht dat voortvloeit uit het gemeenschappelijke btw-stelsel in geval van betrokkenheid van de belastingplichtige bij fraude louter de consequentie is van het ontbreken van de daarvoor in de relevante bepalingen van de Zesde richtlijn vereiste voorwaarden, (...) die weigering, (...) geen straf of sanctie [vormt] in de zin van artikel 7 [EVRM] of van art. 49 van het Handvest (...)”.[4]

3. Meer dan tien jaar later heeft ook het EHRM zich uitgesproken over de vraag of de

naheffingsaanslagen gezien moeten worden als een straf (*criminal charge*) in de zin van art. 7 EVRM. Het EHRM past daarbij de bekende *Engel*-criteria toe.[5] Deze criteria zijn in de rechtspraak van het EHRM tot ontwikkeling gekomen en dienen om te beoordelen of een nationale maatregel binnen de reikwijdte van art. 6 EVRM en art. 7 EVRM valt. Het EHRM concludeert – weinig verrassend – dat de naheffingsaanslagen geen straf vormen in de zin van art. 7 EVRM. Dit wordt als volgt beredeneerd. Het eerste criterium voor de beoordeling of sprake is van een *criminal charge* is de kwalificatie naar nationaal recht. De naheffingsaanslagen zijn naar Nederlands recht niet bestraffend van aard. Daarmee eindigt de analyse echter niet; het EVRM dient autonoom, los van het nationaalrechtelijke kwalificaties, te worden uitgelegd. Het EHRM kijkt daarom ook naar de aard van de gedraging (het tweede criterium) en de aard van de straf (het derde criterium). Met betrekking tot het tweede criterium concludeert het EHRM (par. 91) dat de naheffingsaanslagen geen bestraffend doel hebben, maar dat de aanslagen slechts zijn opgelegd omdat Italmoda niet had voldaan aan de voorwaarden voor toepassing van de vrijstelling, aftrek of teruggaaf van btw voor intracommunautaire leveringen. Met betrekking tot het derde criterium overweegt het EHRM (par. 93) dat de naheffingsaanslagen weliswaar aanzienlijk waren, maar gebaseerd op een standaardberekening van de verschuldigde belasting. De conclusie is dan onvermijdelijk dat de naheffingsaanslagen geen *criminal charge* vormen in de zin van art. 6 en art. 7 EVRM (par. 94). In een arrest van 6 september 2024[6] kwam de belastingkamer van de Hoge Raad in een vergelijkbare zaak tot dezelfde conclusie.

4. Voor zover ik kan nagaan, heeft Italmoda uitsluitend een beroep gedaan op het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel van art. 7 EVRM (*nulla crimen poena sine lege*). Omdat het EHRM oordeelt dat de naheffingsaanslagen geen *criminal charge* vormen, eindigt de zaak omdat deze niet binnen de *ratione materiae* van art. 7 EVRM valt. De principiële vraag of het legaliteitsbeginsel is geschonden door het ontbreken van een wettelijke grondslag voor de naheffingsaanslagen blijft daardoor onbeantwoord.

5. Het legaliteitsbeginsel is niet alleen verankerd in art. 7 EVRM, maar ook in andere bepalingen van het EVRM en het EU-Handvest, in de vorm van het vereiste van *lawfulness*. Zo kan een inbreuk op het eigendomsrecht alleen worden gerechtvaardigd, als deze berust op een wettelijke grondslag. Die wettelijke basis moet bovendien van voldoende kwaliteit zijn, wat moet worden beoordeeld aan de hand van de criteria van toegankelijkheid, nauwkeurigheid en voorzienbaarheid. Van belang hierbij is nog dat het begrip ‘wettelijke grondslag’ in art. 1 Eerste Protocol EVRM in beginsel dezelfde reikwijdte heeft als in art. 7 EVRM.[7] Beide artikelen bieden dus een vergelijkbare bescherming tegen schendingen van het legaliteitsbeginsel. Daarnaast maakt het fiscale legaliteitsbeginsel als algemeen rechtsbeginsel deel uit van de rechtsorde van de EU. Dat betekent dat iedere verplichting tot het betalen van

belasting alsmede alle wezenlijke elementen die de inhoudelijke kenmerken daarvan definiëren bij wet moeten worden vastgesteld.[8]

6. De litigieuze naheffingsaanslagen vormen zonder twijfel een aantasting van het eigendomsrecht van *Italmoda*. Belastingen zijn volgens vaste rechtspraak namelijk inherent een inbreuk op het eigendomsrecht.[9] Een interessante vraag is hoe de procedure van *Italmoda* zou zijn verlopen als er ook een beroep zou zijn gedaan op artikel 1 Eerste Protocol EVRM en art. 17 van het EU-Handvest. Dan hadden het HvJ EU en het EHRM niet kunnen volstaan met de constatering dat het beroep buiten de reikwijdte van de ingeroepen grondrechten valt. De rechters hadden dan een inhoudelijk oordeel moeten vellen over de principiële vraag of het terugnemen van voordelen uit de btw-richtlijn op basis van ongeschreven EU-recht zonder uitdrukkelijke nationale wettelijke bepaling het legaliteitsbeginsel schendt. Het is speculeren hoe de zaak van *Italmoda* in dat geval zou zijn afgelopen, maar het is een vraag die een nadere beschouwing verdient.

7. Het begrip ‘wet’ in artikel 1 Eerste Protocol EVRM wordt ruim uitgelegd. Het is zeker niet beperkt tot formele wetgeving, maar omvat ook gedelegeerde regels, jurisprudentie of ongeschreven recht.[10] In het geval van *Italmoda* ontbrak echter iedere wettelijke grondslag op het moment dat de feiten die resulteerden in btw-fraude zich voordeden. De relevante rechtsregel op basis waarvan de btw-voordelen werden teruggenomen werd pas jaren later door het HvJ EU geformuleerd. Het is de vraag of (ongeschreven) EU-recht, dat als gevolg van de declaratoire werking van rechterlijke uitspraken terugwerkt, in dat geval als een wettelijke grondslag voor de naheffingsaanslagen kan gelden.

8. Voor de beantwoording van deze vraag is het zinvol om te kijken naar de rechtspraak van het EHRM over belastingwetgeving met terugwerkende kracht. Hoewel terugwerkende kracht op gespannen voet staat met het legaliteitsbeginsel, wordt fiscale wetgeving met terugwerkende kracht regelmatig geaccepteerd door het EHRM.[11] De vaste lijn in de rechtspraak is dat terugwerkende kracht niet *a priori* betekent dat een maatregel *unlawful* is. Er moet steeds een belangenafweging plaatsvinden tussen enerzijds het belang van rechtszekerheid voor belastingplichtigen en anderzijds het maatschappelijk belang van fraudebestrijding en misbruikpreventie. Daarbij maakt het niet uit of nieuwe wetgeving formeel terugwerkt naar een tijdstip in het verleden, of dat zij materieel terugwerkt door andere rechtsgevolgen te verbinden aan feiten die zich eerder hebben voorgedaan.

9. Bij de hiervoor genoemde belangenafweging wordt door het EHRM groot gewicht toegekend aan de intenties van de belastingplichtige. Alleen belastingplichtigen die te goeder trouw handelen, mogen gerechtvaardigde verwachtingen ontleen aan de wet.[12] Het legaliteitsbeginsel is dus niet absoluut: het beschermt niet de belangen van wetsmisbruikers.

Zij die te kwader trouw zijn kunnen zich niet beroepen op de wet om bepaalde voordelen te verkrijgen of te behouden. Ik kan mij voorstellen dat een inhoudelijke beoordeling van Italmoda's beroep op het legaliteitsbeginsel op dit punt zou zijn stukgelopen.

mr. dr. T.C. Gerverdinck, tax partner bij Loyens & Loeff N.V.

[1] *Schoenimport "Italmoda" Mariano Previti*, HvJ EU 18 december 2014, C-131/13, C-163/13 en C-164/13, ECLI:EU:C:2014:2455, par. 61.

[2] Hoge Raad 22 februari 2013, ECLI:NL:HR:2013:BW5440 en Hoge Raad 18 maart 2016, ECLI:NL:HR:2016:442.

[3] *Schoenimport "Italmoda" Mariano Previti*, conclusie A-G Szpunar 11 september 2014, ECLI:EU:C:2014:2217, par. 60.

[4] *Schoenimport "Italmoda" Mariano Previti*, conclusie A-G Szpunar 11 september 2014, ECLI:EU:C:2014:2217, par. 61.

[5] *Engel e.a. t. Nederland*, EHRM 8 juni 1976, nrs. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72 en 5370/72, ECLI:CE:ECHR:1976:0608JUD000510071.

[6] Hoge Raad 6 september 2024, ECLI:NL:HR:2024:1135, r.o. 4.1.2.

[7] *Vasiliauskas t. Litouwen*, EHRM (GK) 20 oktober 2015, nr. 35343/05, ECLI:CE:ECHR:2015:1020JUD003534305, par. 154.

[8] Zie bijvoorbeeld *Fiat Chrysler Finance Europe/Commissie*, HvJ EU 8 november 2022, C|885/19 P en C|898/19 P, EU:C:2022:859, par. 97.

[9] Vgl. *Burden t. Verenigd Koninkrijk*, EHRM (GK) 29 april 2008, nr. 13378/05, ECLI:CE:ECHR:2008:0429JUD001337805, par. 59.

[10] *Sunday Times t. het Verenigd Koninkrijk*, EHRM 26 april 1979, nr. 6538/74, ECLI:CE:ECHR:1979:0426JUD000653874, par. 47.

[11] Zie bijvoorbeeld *M.A. en 34 anderen t. Finland*, EHRM 10 juni 2003, nr. 27793/95, ECLI:CE:ECHR:2003:0610DEC002779395 en *Huitson t. Verenigd Koninkrijk*, EHRM 13 januari 2015, nr. 50131/12, ECLI:CE:ECHR:2015:0113DEC005013112.

[12] Zie bijvoorbeeld de arresten over de aanvaardbaarheid van de terugwerkende kracht van de crisisheffing; Hoge Raad 29 januari 2016, ECLI:NL:HR:2016:121 en *P. Plaisier B.V. en 2*

anderen t. Nederland, EHRM 14 november 2017, nrs. 46184/16 47789/16 en 19958/17,
ECLI:CE:ECHR:2017:1114DECoo4618416.

ANNOTATIE

Greenpeace Nordic e.a. t. Noorwegen (EHRM, 34068/21) en Fliegenschnee e.a. t. Oostenrijk (EHRM, 40054/23) – ‘Proceduralisering’ van de klimaatrechtspraak**C. Heri**

1. Het klimaat arrest van de Grote Kamer van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) in *KlimaSeniorinnen* (2024) blijft de aandacht trekken.[1] Toch was *KlimaSeniorinnen* slechts het begin van de Straatsburgse klimaatrechtspraak. Twee recente zaken laten zien dat de betrokkenheid van het EHRM bij klimaatverandering, hoewel blijvend, zich verder ontwikkelt – en dat vervolgarresten wellicht minder vergaand zullen zijn dan *KlimaSeniorinnen* had doen vermoeden. De uitspraken in *Greenpeace Nordic e.a. t. Noorwegen*[2] en *Fliegenschnee e.a. t. Oostenrijk*[3] vertonen een terughoudende en procedurele benadering van klimaatzaken die *KlimaSeniorinnen* als een bovengrens behandelt. Deze noot bespreekt beide uitspraken.

I. Het arrest Greenpeace Nordic e.a. t. Noorwegen**Feiten van de zaak**

2. *Greenpeace Nordic* werd aangespannen door zes Noorse jongeren, van wie er drie tot de inheemse Sámi-gemeenschap behoren, en twee niet-gouvernementele organisaties (NGOs). Op nationaal niveau hadden de verzoekers een ministerieel besluit aangevochten waarbij in 2016 tien vergunningen voor offshore petroleumgasproductie aan particuliere bedrijven waren toegekend. De verzoekers voerden aan dat de vergunningen niet waren voorafgegaan door een milieueffectrapportage (MER) en dus ongeldig waren.

Hierop heeft het Noorse Hooggerechtshof in 2020 een uitspraak gedaan, waarin het oordeelde dat de vergunningen geldig waren en dat er geen sprake was van schending van het EVRM of van het recht op een gezond leefmilieu (artikel 112 van de Noorse grondwet).[4] Het Hooggerechtshof stelde weliswaar vast dat bij het nemen van deze beslissingen een grondige beoordeling van de klimaateffecten had moeten plaatsvinden, maar oordeelde dat dit tekort op een later moment kon worden verholpen. De Noorse procedure voor het verlenen van

petroleumvergunningen bestaat immers uit drie opeenvolgende fasen: (i) de openstelling van een gebied; (ii) het verlenen van vergunningen (de exploratiefase, waar de betwiste vergunningen onder vallen); en (iii) de productiefase, die moet worden voorafgegaan door een MER. Het Noorse Hooggerechtshof stelde dat het volledige plaatje, met inbegrip van de 'downstream'-emissies (scope 3-emissies) van de uiteindelijke verbranding van geëxporteerde Noorse olie en gas, in de productiefase beter geëvalueerd kon worden.

Voor het EHRM pleitten de verzoekers tegen de exploratie van fossiele brandstofvoorraden die op basis van klimaatoverwegingen onmogelijk konden worden ontgonnen. Zij beriepen zich op de verplichting van de staat om hun leven, gezondheid, welzijn en levenskwaliteit effectief te beschermen op grond van de artikelen 2 en 8 EVRM, alsmede de artikelen 13 en 14 EVRM.

Ontvankelijkheid

3. De ontvankelijkheid van deze zaak hing af van de toetsing van slachtofferstatus en procesbevoegdheid (artikel 34 EVRM). Het EHRM bevestigde daarbij de uitzonderlijk strenge toetsing van individuele klimaatslachtoffers zoals bepaald in *KlimaSeniorinnen*. Deze toetsing vereist (a) een hoge blootstellingsintensiteit en (b) een dringende behoefte aan individuele bescherming. Ondanks de vaststelling dat de gevolgen van de klimaatverandering zich al in Noorwegen manifesteren en een (beknopte) erkenning van de implicaties voor de rechten van de Sámi-gemeenschap, oordeelde het EHRM dat de individuele verzoekers aan geen van de twee cumulatieve criteria voldeden.[5] Bovendien omvatte de nationale procedure geen vorderingen over de individuele verzoekers.

De NGO-verzoekers waren succesvoller. Het EHRM paste de *KlimaSeniorinnen*-toets voor representatieve procesbevoegdheid toe en oordeelde dat de twee NGO's procesbevoegd waren, aangezien zij optreden namens de klimaatgerelateerde belangen van de algemene bevolking, toekomstige generaties en hun leden.[6]

De grond van de zaak

4. Het Hof concentreerde zich op de positieve verplichtingen krachtens artikel 8 EVRM (recht op eerbiediging van het privéleven en het gezinsleven). Bij het onderzoeken van de reikwijdte van die verplichtingen oordeelde het Hof dat de primaire plicht van de overheid bestond uit het vaststellen van regelgeving om mitigatie van broeikasgasemissies te waarborgen.[7] De lidstaten beschikken echter over een ruime beoordelingsmarge wat betreft de keuze van middelen om hun klimaatverplichtingen na te komen.[8] Om te bepalen of een staat binnen die beoordelingsmarge was gebleven, en in het licht van de EER-overeenkomst en de EU-richtlijnen inzake strategische milieueffectbeoordeling en milieueffectbeoordeling,[9] moest

worden vastgesteld of er “een adequate, tijdige en uitgebreide milieueffectbeoordeling te goeder trouw en op basis van de beste beschikbare wetenschappelijke kennis” had plaatsgevonden.[10]

Het Hof deed verstrekkende algemene uitspraken bij het vaststellen van de contouren van deze procedurele verplichting. Zo herhaalde het bijvoorbeeld de afwijzing door *KlimaSeniorinnen* van een ‘but for’ of *conditio sine qua non*-causaliteitstoets en oordeelde het dat “het verband tussen aardolie-exploratie en de toekomstige productie ervan inherent is”.[11] Het Hof oordeelde ook dat het recht op informatie over milieurisico's preventief is en van toepassing is ongeacht of de risico's zich daadwerkelijk voordoen.[12] Bovendien oordeelde het Hof dat milieueffectrapportages voor fossiele brandstofprojecten de verwachte broeikasgasemissies moeten kwantificeren, met inbegrip van alle verbrandingsemisies, en dat er een beoordeling moet plaatsvinden in het licht van klimaatverplichtingen en een geïnformeerde openbare inspraak.[13] Het Hof verwees ook naar de convergerende verplichtingen die zijn geformuleerd in recente klimaatadviezen van andere internationale instanties.[14]

Ondanks deze bevindingen bleef de beoordeling van de Noorse vergunningen door het Hof algemeen en puur procedureel. Het Hof erkende de tekortkomingen van de binnenlandse procedures, maar stelde vast dat deze gebreken volgens het Noorse Hooggerechtshof in een later stadium (de productiefase) konden worden verholpen.[15] Het Hof bekeek het proces “als geheel” en oordeelde dat Noorwegen voldoende procedurele waarborgen had ingesteld om te voorkomen dat er olie- of gaswinning zou plaatsvinden zonder een voldoende rigoureuze MEB en effectieve publieke participatie.[16] Ondanks de tekortkomingen van de MEB in de vergunningsfase oordeelde het Hof unaniem dat het Noorse systeem, als geheel, in overeenstemming was met artikel 8 EVRM.[17]

Het Hof verwierp vervolgens de andere vorderingen. Met betrekking tot artikel 13 EVRM oordeelde het Hof dat de nationale rechtbanken “naar behoren” op de zaak waren ingegaan. Wat betreft de klacht op grond van artikel 14 EVRM, betreffende indirecte discriminatie op grond van leeftijd en etniciteit, oordeelde het Hof dat in de nationale procedure geen overeenkomstige klacht was ingediend.[18]

II. De niet-ontvankelijkheidsbeslissing in *Fliegenschnee* e.a. t. Oostenrijk

Feiten van de zaak

5. *Fliegenschnee* werd aangespannen door drie Oostenrijkse staatsburgers en een milieuorganisatie, Global2000. Nadat de Oostenrijkse autoriteiten hadden geweigerd een gefaseerd verbod op de verkoop van fossiele brandstoffen vanaf 2025 in te voeren, waar de

verzoekers op grond van de Oostenrijkse handelswet om hadden verzocht om de gevolgen van de klimaatverandering te mitigeren, wendden zij zich tot het EHRM.

De verzoekers voerden aan dat het uitblijven van maatregelen door de staat hen blootstelt aan steeds ernstigere klimaateffecten, zoals hittegolven, droogte en milieuschade. Zij stelden dat de weigering om een verbod op fossiele brandstoffen in te voeren in strijd was met de positieve verplichtingen uit hoofde van de artikelen 2 en 8 EVRM. Een van de verzoekers, een boerin, voerde aan dat er ook sprake was van een schending van artikel 1 van Protocol nr. 1 bij het EVRM, omdat de klimaatverandering haar gewassen en daarmee haar recht op eigendom in gevaar bracht.

De niet-ontvankelijkheidsbeslissing van het EHRM

6. Op 11 december 2025 publiceerde het EHRM een beslissing van 18 november waarin het verzoekschrift niet-ontvankelijk werd verklaard wegens het ontbreken van slachtofferstatus, procesbevoegdheid en onderbouwing. De individuele verzoekers voldeden niet aan de slachtofferstatuscriteria van *KlimaSeniorinnen*, omdat zij hun betrokkenheid en kwetsbaarheid niet hadden bewezen. Verder betwijfelde het Hof of Global2000 voldeed aan de representativiteitscriteria van *KlimaSeniorinnen*, gezien het gebrek aan informatie over haar leden en statuten.

Het EHRM liet deze kwestie echter open, aangezien de zaak in ieder geval niet-ontvankelijk was omdat artikel 8 EVRM geen recht op een verbod op de verkoop van fossiele brandstoffen toekent. Het EHRM achtte het “inherent aan het subsidiariteitsbeginsel en de ruime beoordelingsmarge (...) dat artikel 8 niet kan worden uitgelegd als een recht op een bepaalde mitigatiemaatregel door een specifieke overheidsinstantie op grond van een bepaalde sectorale wetgeving”.^[19] Verder waren de vermeende lacunes in het Oostenrijkse regelgevingskader onvoldoende onderbouwd.

Met betrekking tot de klachten van de derde verzoeker op grond van het recht op eigendom oordeelde het Hof dat de toepasselijkheid van dit recht op klimaatverandering “niet voortvloeit uit de huidige jurisprudentie”,^[20] maar dat de verzoeker in ieder geval niet de status van slachtoffer had.

Discussie

7. Deze uitspraken tonen aan dat *KlimaSeniorinnen* niet alleen wordt gezien als een richtpunt – wat het natuurlijk ook moet zijn, als uitspraak van de Grote Kamer – maar ook als de bovengrens van wat het Hof in klimaatzaken bereid is te eisen. Deze aanpak is mogelijk een reactie op de sterke tegenstand van de verwerende Zwitserse regering na *KlimaSeniorinnen*^[21]

en tegenwind op andere gebieden.[22] Samen wekken deze twee zaken de indruk dat het EHRM *KlimaSeniorinnen* afzwakt door de vereisten ervan op een terughoudende, procedurele en abstracte manier te interpreteren.

Zo heeft *KlimaSeniorinnen* een gedifferentieerde beoordelingsmarge gecreëerd. De marge is beperkt voor de verbintenissen op het gebied van klimaatactie en de relevante internationale temperatuurdoelstellingen (1,5 graad volgens het Akkoord van Parijs), en ruim voor de maatregelen om die doelstellingen te bereiken.[23] In *Greenpeace Nordic* herhaalde het Hof alleen het laatste deel, namelijk de ruime beoordelingsmarge voor het kiezen van maatregelen.[24] Door deze keuze en door de aandacht uitsluitend te vestigen op procedurele tekortkomingen, koppelt het Hof fossiele-brandstofprojecten los van klimaatdoelstellingen. Het weigert in te gaan op het argument dat voortgezette productie van fossiele brandstoffen onverenigbaar is met de temperatuurdoelstelling van 1,5 graad.[25] En het benadrukt “het bestrijden van de nadelige gevolgen van klimaatverandering” – niet de oorzaken daarvan.[26]

Verder versterkt *Greenpeace Nordic* de problemen van de *KlimaSeniorinnen*-benadering van ontvankelijkheid – een benadering die het voor individuele klimaateisders tot nu toe onmogelijk heeft gemaakt om hun slachtofferstatus te bewijzen. Die benadering betekent dat vorderingen over bijzondere kwetsbaarheid (in dit geval rond leeftijd en de gevolgen voor de rechten van inheemse volkeren) niet worden onderzocht. In plaats daarvan wordt een algemene, abstracte beoordeling gemaakt.

Fliegenschnee versterkt de indruk dat *KlimaSeniorinnen* een harde bovengrens vormt en dat individuele toegang naar het EHRM in klimaatzaken als een schaars goed wordt beschouwd. Na ontstaan van de *KlimaSeniorinnen*-slachtofferstatus- en representativiteitstoetsen (2024) kregen de verzoekers in *Fliegenschnee* geen gelegenheid om bewijs te leveren dat zij daaraan voldeden. In plaats daarvan wees het EHRM de zaak uitsluitend af op basis van het aanvraagformulier dat al in 2023 was ingediend. Het Hof volgt *KlimaSeniorinnen* procedureel dus als harde lijn, met twijfelachtige gevolgen voor de individuele mensenrechtenbescherming. Verder neemt het EHRM *KlimaSeniorinnen* ook in materiële zin als bovengrens, ditmaal wat betreft de mensenrechten die toepasselijk zijn in de klimaatcontext. Het oordeelde in *Fliegenschnee* dat er geen jurisprudentiële basis was om het recht op eigendom toe te passen – zonder te erkennen dat dit recht in *KlimaSeniorinnen* niet ter sprake was gekomen, of verder te durven gaan dan de reikwijdte van dat arrest.

Sinds *KlimaSeniorinnen* hebben andere internationale rechtscolleges verregaande verplichtingen op het gebied van mitigatie, adaptatie, aansprakelijkheid en internationale samenwerking erkend.[27] Het EHRM is ook doorgegaan met het openstellen van zijn milieurechtspraak, maar heeft die ontwikkelingen strikt gescheiden gehouden van

klimaatverandering.[28] Samen met het getreuzel van Zwitserland bij de uitvoering van zijn klimaatverplichtingen in *KlimaSeniorinnen*, wat het Comité van Ministers grotendeels lijkt te accepteren,[29] brengt dit een reëel risico met zich mee dat de verplichtingen van het EVRM worden uitgehold.

Corina Heri[30]

Universitair docent, Tilburg Law School

[1] *Verein KlimaSeniorinnen Schweiz e.a. t. Zwitserland*, EHRM (Grote Kamer) 9 april 2024, nr. 53600/20, ECLI:CE:ECHR:2024:0409JUD005360020.

[2] *Greenpeace Nordic e.a. t. Noorwegen*, EHRM 28 oktober 2025, nr. 34068/21, ECLI:CE:ECHR:2025:1028JUD003406821.

[3] *Fliegenschnee e.a. t. Oostenrijk*, EHRM 18 november 2025, nr. 40054/23, ECLI:CE:ECHR:2025:1118DEC004005423.

[4] Noors Hooggerechtshof, 22 december 2020, zaak HR-2020-2472-P.

[5] *Greenpeace Nordic*, reeds aangehaald pars. 303-305.

[6] *Ibid.*, par. 310.

[7] *Ibid.*, par. 314.

[8] *Ibid.*, par. 315.

[9] Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte (Art. 73); EU-Richtlijn 2001/42/EG (27 juni 2001); EU-Richtlijn 2011/92/EU (13 december 2011).

[10] *Greenpeace Nordic*, reeds aangehaald, par. 318.

[11] *Ibid.*, par. 294.

[12] *Ibid.*, par. 295.

[13] *Ibid.*, pars. 319-320.

[14] *Ibid.*, pars. 320-324.

[15] *Ibid.*, par. 330.

- [16] *Ibid.*, pars. 332-334.
- [17] *Ibid.*, pars. 336-337.
- [18] *Ibid.*, par. 351.
- [19] *Fliegenschnee*, reeds aangehaald, par. 33, eigen vertaling.
- [20] *Ibid.*, par. 37.
- [21] Zwitsers parlement, ‘Der EGMR soll sich an seine Kernaufgabe erinnern’, motie 24.3485 (27 mei 2024).
- [22] Brief van 9 regeringen aan de Raad van Europa, 22 mei 2025, https://www.governo.it/sites/governo.it/files/Lettera_aperta_22052025.pdf.
- [23] *KlimaSeniorinnen*, reeds aangehaald, par. 543.
- [24] *Greenpeace Nordic*, reeds aangehaald, par. 315.
- [25] Pranav Ganesan, “Leaving Out ‘Leaving it in the Ground’: The ECtHR’s Greenpeace Nordic Judgment”, *EJIL:Talk!*, 10 november 2026.
- [26] *Greenpeace Nordic*, reeds aangehaald, para. 315.
- [27] Inter-Amerikaans Hof voor de Rechten van de Mens, *Advies over de noodtoestand op het gebied van klimaat en mensenrechten*, 29 mei 2025, AO-32/25; Internationaal Gerechtshof, *Verplichtingen van staten met betrekking tot klimaatverandering (advies)*, 23 juli 2025, nr. 187.
- [28] *Cannavacciuolo e.a. t. Italië*, EHMR 20 januari 2025, nr. 51567/14 e.a., ECLI:CE:ECHR:2025:0130JUD005156714, pars. 220-221.
- [29] Comité van Ministers, besluit CM/Del/Dec(2025)1537/H46-37 (17 September 2025).
- [30] Deze noot bouwt voort op Corina Heri en Hazhar Jamali, “Fossil Fuel Litigation Goes to Strasbourg: Making Sense of Greenpeace Nordic”, *Strasbourg Observers*, 7 November 2025.

ANNOTATIE

Gondert t. Duitsland (EHRM, 34701/21) en De Simone t. Duitsland (EHRM, 21853/23) – Een goed verzoek tot het stellen van prejudiciële vragen verdient een goede motivering bij afwijzing

V.H.Y. Huijts en J.I. Manenschijn

1. Deze zaak gaat over de vraag in welke situaties en in hoeverre een hoogste rechter de afwijzing om een verzoek tot het stellen van prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie van de EU (HvJ EU) moet motiveren. In de loop der jaren heeft het EHRM al verscheidene uitspraken over deze materie gedaan en in de zaak *Gondert t. Duitsland* borduurt het hierop voort.

2. Wat was er aan de hand? Gondert had in een civielrechtelijke procedure vermeende leeftijdsdiscriminatie aangekaart bij het Duitse Bundesgerichtshof en het Bundesgerichtshof verzocht om met het oog daarop prejudiciële vragen te stellen aan het Hof van Justitie. Het Bundesgerichtshof heeft dit verzoek vervolgens met een verkorte motivering afgedaan, namelijk in de volgende bewoordingen (in de Engelse vertaling van het EHRM): ‘The legal dispute between the parties is neither of fundamental significance, nor does it require decision by the court hearing the appeal on points of law for the development of the law or in the interests of ensuring uniform adjudication. The Division has also examined the question of an obligation to refer the matter to the CJEU for a preliminary ruling under Article 267 § 3 TFEU.’^[1]

3. De kernvraag is of een dergelijke afwijzing volstaat of dat die nader moet worden gemotiveerd. In zijn uitspraak geeft het EHRM een duidelijk overzicht van de bestaande jurisprudentielijnen over dit onderwerp. Kort gezegd zijn die als volgt. Hoewel het EVRM geen recht geeft op een verwijzing van vragen naar het HvJ EU, kan een weigering daartoe door de hoogste rechter onder omstandigheden wel in strijd zijn met het recht op een eerlijk proces zoals neergelegd in artikel 6 van het EVRM. Dit is het geval als de weigering arbitrair is. De indruk dat van zo’n arbitraire weigering sprake is kan worden voorkomen of weggenomen door te motiveren waarom het verzoek tot het stellen van vragen is afgewezen. Deze

motivering moet in ieder geval duidelijk maken op grond van welke zogenoemde CILFIT-uitzonderingen[2] de weigering is gebaseerd. Het stellen van prejudiciële vragen door de hoogste rechter is namelijk op grond van het Unierecht verplicht, tenzij, zoals het heeft geoordeeld in de klassieke *CILFIT*-zaak, (i) de opgeworpen vraag niet relevant is, (ii) de betrokken bepaling van het Unierecht reeds door het Hof is uitgelegd, of (iii) de juiste uitlegging van het Unierecht zo evident is dat redelijkerwijze geen ruimte voor twijfel kan bestaan.

4. Toch acht het Hof het niet altijd noodzakelijk om expliciet de reden van weigering te benoemen. Die reden kan onder omstandigheden ook worden afgeleid uit de verdere afdoening van de zaak, uit een verwijzing naar een eerdere uitspraak, uit de bevestiging van de uitspraak van de lagere rechter – mits daarin deze motivering wel is opgenomen – of uit het feit dat het hoger beroep niet-ontvankelijk wordt verklaard om procedurele redenen, waarbij het stellen van prejudiciële vragen geen invloed kan hebben op de uitkomst van de zaak.[3]

5. Een hoogste rechter zal zich dus altijd af moeten vragen of de CILFIT-reden van afwijzing al voldoende uit de uitspraak blijkt of dat deze nog nader gemotiveerd moet worden. De Duitse regering voerde aan dat verdere motivering in dit geval niet noodzakelijk was, aangezien uit de uitspraak bleek dat de aangedragen vragen niet relevant waren voor de uitkomst van de zaak. Het Bundesgerichtshof hoefde niet inhoudelijk op de zaak te beslissen, maar slechts te oordelen of er aanleiding bestond om cassatie op inhoudelijke gronden toe te staan. Bovendien zou een verplichting tot nader motiveren afbreuk doen aan de mogelijkheden van het Bundesgerichtshof om het hoofd te bieden aan de hoge instroom van zaken.[4]

6. Het EHRM maakt korte metten met deze argumenten. Omdat geen sprake was van niet-ontvankelijkheid op procedurele gronden, maar ‘*on points of law*,’ kon daar niet zonder meer uit worden afgeleid dat de opgeworpen vragen irrelevant waren voor de uitkomst. Gondert was immers eerder in de procedure juist opgekomen tegen de, in zijn ogen, onjuiste interpretatie van het Unierecht, en had een verzoek gedaan tot het stellen van prejudiciële vragen omwille van de rechtszekerheid.[5] Uit de enkele motivering dat er geen sprake was van ‘*a legal dispute of fundamental significance*’ of een vraag ‘*in the interest of ensuring uniform adjudication*,’ kan volgens het EHRM niet afgeleid worden op grond van welke CILFIT-uitzondering het verzoek tot stellen van vragen was afgewezen. Hierbij overweegt het EHRM dat het weliswaar oog heeft voor de grote werklast waar hoogste rechters mee te maken hebben, maar dat dat geen afbreuk mag doen aan het recht op een eerlijk proces.[6]

7. Aangezien Gondert een expliciet en onderbouwd verzoek tot het stellen van prejudiciële vragen had gedaan en uit de uitspraak van het Bundesgerichtshof niet bleek op grond van welke CILFIT-uitzondering dit verzoek werd afgewezen, stelt het EHRM vast dat het recht op

een eerlijk proces is geschonden.

8. Betekent dat dan dat als de reden tot afwijzing niet uit de uitspraak afgeleid kan worden, er altijd een sprake is van een schending van artikel 6 van het EVRM? Nee, dat is ook niet het geval. Interessant is dat de uitspraak in *Gondert* op dezelfde dag is gepubliceerd als de ontvankelijkheidsbeslissing in *De Simone t. Duitsland*.^[7] Ook in deze zaak was de klacht dat in een uitspraak van het Bundesgerichtshof niet gemotiveerd was waarom geen vragen werden gesteld aan het HvJ EU. Anders dan in *Gondert* beslist het EHRM in deze zaak echter dat dit ook niet nodig was. Waar *Gondert* expliciet verzocht had om prejudiciële vragen te stellen en dit verzoek ook uitgebreid had gemotiveerd, had *De Simone* daartoe namelijk geen expliciet verzoek gedaan. Leggen we deze twee zaken naast elkaar, dan volgt daaruit duidelijk dat het EHRM in dit kader niet alleen verplichtingen oplegt aan de nationale rechter, maar dat eerst de procespartij aan zet is die wil dat er prejudiciële vragen worden gesteld.

9. Als zo'n procespartij een expliciet en onderbouwd verzoek tot het stellen van prejudiciële vragen heeft gedaan, moet de rechter de afwijzing van dat verzoek impliciet of expliciet motiveren. Het EHRM ziet een enkele betwisting van de verenigbaarheid van het nationale recht met het Unierecht daarbij niet als een voldoende onderbouwd verzoek tot het stellen van prejudiciële vragen.

10. Is het bovenstaande nieuw? Nee, ook uit eerdere uitspraken kon deze lijn worden afgeleid.^[8] *Gondert* noch *De Simone* is in dat opzicht heel spannend. Wel benadrukken de uitspraken in deze zaken, zeker bezien in onderlinge samenhang, de rol van een duidelijk en goed onderbouwd verzoek tot het stellen van prejudiciële vragen voor het vaststellen van de motiveringsplicht voor nationale rechters.

11. Als kritische noot kan luiden dat de nadruk op het verzoek van een procespartij niet helemaal in lijn lijkt te zijn met de bedoeling en functie van het systeem van prejudiciële vragen in het Unierecht. Daar lijkt dit instrument vooral gezien te worden als een samenwerking tussen de nationale rechter en het HvJ EU, waardoor het verzoek zelf als minder belangrijk zou kunnen worden beschouwd.^[9] Toch is de nadruk op het verzoek vanuit de achterliggende waarde van artikel 6 EVRM wel goed verklaarbaar. Het recht op een eerlijk proces is een van de fundamentele pijlers van de democratische rechtsstaat. Een gemotiveerde uitspraak draagt bij aan het voorkomen van (de schijn van) willekeur, en geeft procespartijen het gevoel dat zij gehoord zijn. Dit draagt bij aan het vertrouwen in de rechtspraak en de acceptatie van de uitspraak.^[10] In dat licht is begrijpelijk dat de mate waarin een verzoek is gemotiveerd, van invloed is op de motiveringsplicht zoals het EHRM die uit artikel 6 EVRM afleidt.

12. Zoals onder 3 is beschreven, heeft het EHRM in de *Gondert*-uitspraak duidelijk uiteengezet welke algemene uitgangspunten gelden bij de beoordeling of een hoogste rechter de afwijzing van het verzoek om het stellen van prejudiciële vragen voldoende gemotiveerd heeft. Maar hoewel de rechtspraaklijnen helder lijken, blijkt de praktijk weerbarstig. Duidelijk is dat een gemotiveerde afwijzing in beginsel niet nodig is wanneer geen expliciet verzoek tot het stellen van prejudiciële vragen is gedaan. Wij kunnen ons echter voorstellen dat als een procespartij een zeer goed gemotiveerd beroep doet op het Unierecht, waarbij vragen opkomen over de juiste interpretatie daarvan en dit beroep essentieel is voor het beslechten van de zaak, een dergelijke motiveringsplicht ook zou kunnen worden aangenomen – ook al heeft de procespartij dan niet expliciet gevraagd om het voorleggen van prejudiciële vragen. Verder blijkt uit de jurisprudentie van het EHRM dat een afwijzing in ieder geval voldoende gemotiveerd is als expliciet uiteen is gezet welke CILFIT-uitzondering van toepassing is. Tegelijkertijd laat de rechtspraak zien dat er een grijs gebied is, waarbij het EHRM soms ook genoegen neemt met een meer impliciete motivering. Zoals niet ongebruikelijk is in de rechtspraak van het EHRM, is ook de uitkomst in dit soort zaken afhankelijk van de omstandigheden van het geval en dus vrij casuïstisch.[11] Het gaat er vooral om dat een procespartij in de specifieke zaak kon weten op grond van welke CILFIT-uitzondering zijn verzoek tot het stellen van prejudiciële vragen is geweigerd. Hierbij speelt ook de inrichting van het nationale rechtssysteem een belangrijke rol.[12]

13. Als de verschillende uitspraken en beslissingen van het EHRM over de motiveringsplicht bij het afwijzen van een verzoek om het stellen van prejudiciële vragen naast elkaar worden gelegd, is het niet eenvoudig om daaruit op te maken wanneer het EHRM een impliciete motivering voldoende vindt. Het helpt daarbij niet mee dat het EHRM in lang niet elke zaak inzichtelijk maakt hoe de nationale rechter zijn uitspraak heeft gemotiveerd en waarom het EHRM daar wel of niet uit afleidt dat één van de CILFIT-criteria van toepassing zou kunnen zijn.[13]

14. Dat dit tot enige onvoorspelbaarheid leidt, is duidelijk zichtbaar in zaken waarin de hoogste rechter een zaak met een verkorte motivering niet-ontvankelijk verklaart ‘*on points of law*’. Anders dan in *Gondert* leek het EHRM in *Baydar t. Nederland* namelijk wel bereid te zijn om uit een dergelijke niet-ontvankelijkheidsbeslissing af te leiden dat het verzoek tot het stellen van prejudiciële vragen was afgewezen op grond van het CILFIT-criterium dat de vragen irrelevant waren voor de uitkomst van de zaak.[14] Het is daarom opvallend dat in de daadwerkelijke toepassing van de algemene principes in *Gondert* niet verwezen wordt naar *Baydar*.^[15] Of het EHRM van oordeel was dat de (juridische) omstandigheden in deze twee zaken op doorslaggevende punten anders waren, is niet duidelijk.

15. Gelet op het voorgaande, blijft het nog steeds onzeker of, en wanneer, het EHRM een niet-

ontvankelijkheidsverklaring ‘*on points of law*’ met een verkorte motivering accepteert voor het niet stellen van prejudiciële vragen wanneer hierom verzocht is. Dit is enigszins ironisch voor een motiveringsplicht die juist bedoeld is om willekeur te voorkomen en acceptatie van uitspraken te bevorderen.

Mr. V.H.Y. Huijts en mr. drs. J.I. Manenschijn, secretarissen van het Constitutioneel Beraad van de Raad van State. Daarnaast is Manenschijn ook verbonden aan de universiteit Leiden als buitenpromovenda. Deze annotatie is geschreven op persoonlijke/academische titel en geeft op geen enkele wijze het standpunt van de Raad van State weer.

[1] *Gondert t. Duitsland*, EHRM 16 december 2025 (ontv.), nr. 34701/21, ECLI:CE:ECHR:2025:1216JUD003470121, par. 12.

[2] *Cilfit*, HvJ EU 6 oktober 1982, zaak 283/81, ECLI:EU:C:1982:335.

[3] *Gondert t. Duitsland*, par. 35-39.

[4] *Gondert t. Duitsland*, par. 32-34.

[5] *Gondert t. Duitsland*, par. 11.

[6] *Gondert t. Duitsland*, par. 43-44.

[7] *De Simone t. Duitsland*, EHRM 2 december 2025 (niet-ontv.), nr. 21853/23, ECLI:CE:ECHR:2025:1202DEC00218523.

[8] Zie bijvoorbeeld *Somorjai t. Hongarije*, EHRM 28 augustus 2018, nr. 60934/13, ECLI:CE:ECHR:2018:0828JUD006093413, par. 60,

«EHRC» 2018/207 m.nt. Krommendijk, *John t. Duitsland*, EHRM (ontv.), nr. 15073/03, ECLI:CE:ECHR:2007:0213DEC001507303 en *Matheis t. Duitsland*, EHRM 1 februari 2005 (ontv.), nr. 73711/01, ECLI:CE:ECHR:2005:0201DEC007371101.

[9] Zie de noot «EHRC» 2018/207 van Krommendijk bij *Somorjai t. Hongarije*, EHRM 28 augustus 2018, nr. 60934/13, ECLI:CE:ECHR:2018:0828JUD006093413 en de noot van Krommendijk bij *Conorzio*, HvJ EU 6 oktober 2021, zaak C-561/19, ECLI:EU:C:2021:799, *JB* 2021/179.

[10] *Baydar t. Nederland*, EHRM 24 april 2018 (ontv.), nr. 55385/14, ECLI:CE:ECHR:2018:0424JUD005538514, par. 39; *Gondert t. Duitsland*, par. 42.

[11] *Baydar t. Nederland*, par. 40.

[12] *Baydar t. Nederland*, par. 40.

[13] Zie bijvoorbeeld *Georgiou t. Griekenland*, EHRM 14 maart 2023 (ontv.), nr. 57378/18, ECLI:CE:ECHR:2023:0314JUD005737818, waarin de motivering van de nationale rechter niet is opgenomen in de uitspraak en het EHRM dit ook niet op andere wijze inzichtelijk maakt.

[14] *Baydar t. Nederland*, par. 48.

[15] In overweging 42 van *Gondert t. Duitsland* verwijst het Hof wel naar *Baydar t. Nederland*, maar wederom in algemene zin.